

ॐ

Śrī Rāmacaritamānasa

(The Mānasa lake containing the exploits of Śrī Rāma)

Descent Five

(Sundara-Kāṇḍa)

श्लोक

शान्तं शाश्वतमप्रमेयमनघं निर्वाणशान्तिप्रदं
ब्रह्माशम्भुफणीन्द्रसेव्यमनिशं वेदान्तवेद्यं विभुम् ।
रामाख्यं जगदीश्वरं सुरगुरुं मायामनुष्यं हरिं
वन्देऽहं करुणाकरं रघुवरं भूपालचूडामणिम् ॥ १ ॥

Śloka

śāntaṁ śāśvataṁ aprameyamaṅghaṁ nirvāṇaśāntipradaṁ
brahmāśambhuphaṇīndrasevyamaṅiśaṁ vedāntavedyaṁ vibhuṁ,
rāmākhyāṁ jagadīśvaraṁ suraguruṁ māyāmanuṣyaṁ hariṁ
vande'haṁ karuṇākaraṁ raghuvaraṁ bhūpālacūḍāmaṇim.1.

नान्या स्पृहा रघुपते हृदयेऽस्मदीये
सत्यं वदामि च भवानखिलान्तरात्मा ।
भक्तिं प्रयच्छ रघुपुङ्गव निर्भरां मे
कामादिदोषरहितं कुरु मानसं च ॥ २ ॥

nānyā spṛhā raghupate hṛdaye'smadiye
satyaṁ vadāmi cha bhavānakhilāntarātmā,
bhaktiṁ prayaccha raghupuṅgava nirbharāṁ me
kāmadidoṣarahitaṁ kuru mānasaṁ cha.

अतुलितबलधामं हेमशैलाभदेहं
 दनुजवनकृशानुं ज्ञानिनामग्रगण्यम् ।
 सकलगुणनिधानं वानराणामधीशं
 रघुपतिप्रियभक्तं वातजातं नमामि ॥ ३ ॥

atulitabaladhāmaṁ hemaśailābhadehaṁ
 danujavanakṛśānuṁ jñānināmagraganyaṁ,
 sakalaguṇanidhānaṁ vānarāṇāmadhīśaṁ
 raghupatiṣṭipriyabhaktaṁ vātajātaṁ namāmi.3.

चौ०— जामवंत के बचन सुहाए । सुनि हनुमंत हृदय अति भाए ॥
 तब लगि मोहि परिखेहु तुम्ह भाई । सहि दुख कंद मूल फल खाई ॥ १ ॥
 जब लगि आवौं सीतहि देखी । होइहि काजु मोहि हरष बिसेषी ॥
 यह कहि नाइ सबन्हि कहुं माथा । चलेउ हरषि हियँ धरि रघुनाथा ॥ २ ॥
 सिंधु तीर एक भूधर सुंदर । कौतुक कूदि चढ़ेउ ता ऊपर ॥
 बार बार रघुबीर सँभारी । तरकेउ पवनतनय बल भारी ॥ ३ ॥
 जेहिं गिरि चरन देइ हनुमंता । चलेउ सो गा पाताल तुरंता ॥
 जिमि अमोघ रघुपति कर बाना । एही भाँति चलेउ हनुमाना ॥ ४ ॥
 जलनिधि रघुपति दूत बिचारी । तैं मैनाक होहि श्रमहारी ॥ ५ ॥

Cau.: jāmavaṁta ke bachan suhāe, suni hanumaṁta hṛdaya ati bhāe.
 taba lagi mohi parikhehu tumha bhāi, sahi dukha kaṁda mūla phala khāi.
 jaba lagi āvaū sītahi dekhī, hoihi kāju mohi haraṣa biseṣī.
 yaha kahi nāi sabanhi kahū māthā, chaleu haraṣi hiyaṁ dhari raghunāthā
 siṁdhu tīra eka bhūdhara suṁdara, kautuka kūdi cadheu tā ūpara.
 bāra bāra raghubīra sābhārī, tarakeu pavanatanaya bala bhārī.
 jehī giri charan dei hanumantā, chaleu so gā pātāla turantā
 jimī amogha raghupati kar bānā, ehī bhāṁti caleu hanumānā.
 jalanidhi raghupati dūta bichārī, taī maināka hohi śramahārī.

दो०— हनूमान तेहि परसा कर पुनि कीन्ह प्रनाम ।
राम काजु कीन्हें बिनु मोहि कहाँ बिश्राम ॥ १ ॥

Do.: hanūmāna tehi parasā kara puni kīnha pranāma,
rāma kāju kīnhē binu mohi kahā biśrāma.1.

चौ०— जात पवनसुत देवन्ह देखा । जानें कहूँ बल बुद्धि बिसेषा ॥
सुरसा नाम अहिन्ह कै माता । पठइन्हि आइ कही तेहिं बाता ॥ १ ॥
आजु सुरन्ह मोहि दीन्ह अहारा । सुनत बचन कह पवनकुमारा ॥
राम काजु करि फिरि मैं आवौं । सीता कइ सुधि प्रभुहि सुनावौं ॥ २ ॥
तब तव बदन पैठिहउँ आई । सत्य कहउँ मोहि जान दे माई ॥
कवनेहुँ जतन देइ नहिं जाना । ग्रससि न मोहि कहेउ हनुमाना ॥ ३ ॥
जोजन भरि तेहिं बदनु पसारा । कपि तनु कीन्ह दुगुन बिस्तारा ॥
सोरह जोजन मुख तेहिं ठयऊ । तुरत पवनसुत बत्तिस भयऊ ॥ ४ ॥
जस जस सुरसा बदनु बढावा । तासु दून कपि रूप देखावा ॥
सत जोजन तेहिं आनन कीन्हा । अति लघु रूप पवनसुत लीन्हा ॥ ५ ॥
बदन पड़िठि पुनि बाहेर आवा । मागा बिदा ताहि सिरु नावा ॥
मोहि सुरन्ह जेहि लागि पठावा । बुधि बल मरमु तोर मैं पावा ॥ ६ ॥

Cau.: jāta pavanasuta devanha dekhā, jānaī kahū bala buddhi biseṣā.
surasā nāma ahinha kai mātā, paṭhainhi āi kahī tehī bātā.1.
āju suranha mohi dīnha ahārā, sunata bachana kaha pavanakumārā.
rāma kāju kari phiri maī āvaū, sītā kai sudhi prabhuhī sunāvaū.2.
taba tava badana paiṭhihaū āi, satya kahaū mohi jāna de māi.
kavanehū jatana dei nahī jānā, grasasi na mohi kaheu hanumānā.3.
jojana bhari tehī badanu pasārā, kapi tanu kīnha duguna bistārā.
soraha jojana mukha tehī ṭhayaū, turata pavanasuta battisa bhayaū.4.
jasa jasa surasā badanu badhāvā, tāsu dūna kapi rūpa dekhāvā.
sata jojana tehī ānana kīnhā, ati laghu rūpa pavanasuta līnhā.5.
badana paiṭhi puni bāhera āvā, māgā bidā tāhi siru nāvā.
mohi suranha jehi lāgi paṭhāvā, budhi bala maramu tora maī pāvā.6.

दो०— राम काजु सबु करिहहु तुम्ह बल बुद्धि निधान।
आसिष देइ गई सो हरषि चलेउ हनुमान ॥ २ ॥

Do.: rāma kāju sabu karihahu tumha bala buddhi nidhāna,
āsiṣa dei gaī so haraṣi chaleu hanumāna .2.

चौ०— निसिचरि एक सिंधु महुँ रहई। करि माया नभु के खग गहई॥
जीव जंतु जे गगन उड़ाहीं। जल बिलोकि तिन्ह कै परिछाहीं॥ १ ॥
गहइ छाहँ सक सो न उड़ाई। एहि बिधि सदा गगनचर खाई॥
सोइ छल हनूमान कहँ कीन्हा। तासु कपटु कपि तुरतहिं चीन्हा॥ २ ॥
ताहि मारि मारुतसुत बीरा। बारिधि पार गयउ मतिधीरा॥
तहाँ जाइ देखी बन सोभा। गुंजत चंचरीक मधु लोभा॥ ३ ॥
नाना तरु फल फूल सुहाए। खग मृग बृंद देखि मन भाए॥
सैल बिसाल देखि एक आगें। ता पर धाइ चढ़ेउ भय त्यागें॥ ४ ॥
उमा न कछु कपि कै अधिकाई। प्रभु प्रताप जो कालहि खाई॥
गिरि पर चढ़ि लंका तेहिं देखी। कहि न जाइ अति दुर्ग बिसेषी॥ ५ ॥
अति उतंग जलनिधि चहु पासा। कनक कोट कर परम प्रकासा॥ ६ ॥

Cau.: nisichari eka sindhu mahū rahaī, kari māyā nabhu ke khaga gahaī.
jīva jāntu je gagana udāī , jala biloki tinha kai parichāhī.1.
gahai chāhā saka so na udāī, ehi bidhi sadā gaganachar khāī.
soi chala hanūmāna kahā kīnhā, tāsu kapaṭu kapi turatahī chīnhā.2.
tāhi māri mārutasuta bīrā, bāridhi pāra gayau matidhīrā.
tahā jāi dekhī bana sobhā, gumjata camcarika madhu lobhā.3.
nānā taru phala phūla suhāe, khaga mṛga bṛnda dekhi mana bhāe.
saila bisāla dekhi eka āgē, tā para dhāi cadheu bhaya tyāgē.4.
umā na kachu kapi kai adhikāī, prabhu pratāpa jo kālahi khāī.
giri para cadhi lankā tehī dekhī, kahi na jāi ati durga biseṣī.5.
ati utānga jalanidhi chahu pāsā, kanaka koṭa kara parama prakāsā.6.

छं०— कनक कोट बिचित्र मनि कृत सुंदरायतना घना ।
 चउहट्ट हट्ट सुबट्ट बीथीं चारु पुर बहु बिधि बना ॥
 गज बाजि खच्चर निकर पदचर रथ बरूथन्हि को गनै ।
 बहुरूप निसिचर जूथ अतिबल सेन बरनत नहिं बनै ॥ १ ॥
 बन बाग उपबन बाटिका सर कूप बापीं सोहहीं ।
 नर नाग सुर गंधर्ब कन्या रूप मुनि मन मोहहीं ॥
 कहुं माल देह बिसाल सैल समान अतिबल गर्जहीं ।
 नाना अखारेन्ह भिरहिं बहु बिधि एक एकन्ह तर्जहीं ॥ २ ॥
 करि जतन भट कोटिन्ह बिकट तन नगर चहुं दिसि रच्छहीं ।
 कहुं महिष मानुष धेनु खर अज खल निसाचर भच्छहीं ॥
 एहि लागि तुलसीदास इन्ह की कथा कछु एक है कही ।
 रघुबीर सर तीरथ सरीरन्हि त्यागि गति पैहहिं सही ॥ ३ ॥

Cham.: kanaka koṭa bichitra mani kṛta suṁdarāyatanā ghanā,
 chauhaṭṭa haṭṭa subaṭṭa bīthī cāru pura bahu bidhi banā.
 gaja bāji khaccara nikara padacara ratha barūthanhi ko ganai,
 bahurūpa nisichara jūtha atibala sena baranata nahī banai.1.
 bana bāga upabana bāṭikā sara kūpa bāpī sohaṭṭi,
 nara nāga sura gaṁdharba kanyā rūpa muni mana mohahī.
 kahū māla deha bisāla saila samāna atibala garjahī,
 nānā akhārenha bhirahī bahu bidhi eka ekanha tarjahī.2.
 kari jatana bhaṭa koṭinha bikaṭa tana nagara चाहुं disī racchahī,
 kahū mahiṣa mānuṣa dhenu khara aja khala nisācara bhacchahī.
 ehi lāgi tulasīdāsa inha kī kathā kachu eka hai kahī,
 raghubīra sara tīratha sarīranhi tyāgi gati paihahī sahī.3.

दो०— पुर रखवारे देखि बहु कपि मन कीन्ह बिचार।
अति लघु रूप धरौं निसि नगर करौं पड़सार ॥ ३ ॥

Do.: pura rakhavāre dekhi bahu kapi mana kīnha bicāra,
ati laghu rūpa dharaũ nisi nagara karaũpaisāra.3.

चौ०— मसक समान रूप कपि धरी। लंकहि चलेउ सुमिरि नरहरी ॥
नाम लंकिनी एक निसिचरी। सो कह चलेसि मोहि निंदरी ॥ १ ॥
जानेहि नहीं मरमु सठ मोरा। मोर अहार जहाँ लगी चोरा ॥
मुठिका एक महा कपि हनी। रुधिर बमत धरनीं ढनमनी ॥ २ ॥
पुनि संभारि उठी सो लंका। जोरि पानि कर बिनय ससंका ॥
जब रावनहि ब्रह्म बर दीन्हा। चलत बिरंचि कहा मोहि चीन्हा ॥ ३ ॥
बिकल होसि तैं कपि कें मारे। तब जानेसु निसिचर संघारे ॥
तात मोर अति पुन्य बहूता। देखेउँ नयन राम कर दूता ॥ ४ ॥

Cau.: masaka samāna rūpa kapi dharī, lankahi caleu sumiri naraharī.
nāma lankinī eka nisicarī, so kaha calesi mohi nimdarī.1.
janehi nahī maramu saṭha morā, mora ahāra jahā lagi corā.
muṭhikā eka mahā kapi hanī, rudhira bamata dharanī dhanamani.2.
puni sambhāri uṭhī so lankā, jori pāni kara binaya sasankā.
jaba rāvanahi brahma bara dīnhā, calata biranci kahā mohi cīnhā.3.
bikala hosi tai kapi kē māre, taba jānesu nisicara sanghāre.
tāta mora ati punya bahūtā, dekheũ nayana rāma kara dūtā.4.

दो०— तात स्वर्ग अपबर्ग सुख धरिअ तुला एक अंग ।
तूल न ताहि सकल मिलि जो सुख लव सतसंग ॥ ४ ॥

Do.: tāta svarga apabarga sukha dharia tulā eka aṅga,
tula na tāhi sakala mili jo sukha lava satasaṅga.4.

चौ०— प्रबिसि नगर कीजे सब काजा । हृदयँ राखि कोसलपुर राजा ॥
गरल सुधा रिपु करहिं मिताई । गोपद सिंधु अनल सितलाई ॥ १ ॥
गरुड़ सुमेरु रेनु सम ताही । राम कृपा करि चितवा जाही ॥
अति लघु रूप धरेउ हनुमाना । पैठा नगर सुमिरि भगवाना ॥ २ ॥
मंदिर मंदिर प्रति करि सोधा । देखे जहँ तहँ अगनित जोधा ॥
गयउ दसानन मंदिर माहीं । अति बिचित्र कहि जात सो नाही ॥ ३ ॥
सयन किएँ देखा कपि तेही । मंदिर महुँ न दीखि बैदेही ॥
भवन एक पुनि दीख सुहावा । हरि मंदिर तहँ भिन्न बनावा ॥ ४ ॥

Cau.: prabisi nagara kīje saba kājā, hṛdayā rākhi kosalapura rājā.
garala sudhā ripu karahī mitāi, gopada simdhu anala sitalāi.1.
garura sumeru renu sama tāhī, rāma kṛpā kari chitavā jāhī.
ati laghu rūpa dhareu hanumānā, paiṭhā nagara sumiri bhagavānā.2.
maṁdira maṁdira prati kari sodhā, dekhe jahā tahā aganita jodhā.
gayau dasānana maṁdira mahī, ati bichitra kahi jāta so nāhī.3.
sayana kiē dekhā kapi tehī, maṁdira mahū na dīkhi baidehī.
bhavana eka puni dīkha suhāvā, hari maṁdira tahā bhinna banāvā .4.

दो०— रामायुध अंकित गृह सोभा बरनि न जाइ।
नव तुलसिका बृंद तहँ देखि हरष कपिराइ ॥ ५ ॥

Do.: rāmāyudha aṅkita gr̥ha sobhā barani na jāi,
nava tulasikā bṛṁda taḥḍekhi haraṣa kapirāi.5.

चौ०— लंका निसिचर निकर निवासा। इहाँ कहाँ सज्जन कर बासा ॥
मन महुँ तरक करै कपि लागा। तेहीं समय बिभीषनु जागा ॥ १ ॥
राम राम तेहिं सुमिरन कीन्हा। हृदयँ हरष कपि सज्जन चीन्हा ॥
एहि सन हठि करिहउँ पहिचानी। साधु ते होइ न कारज हानी ॥ २ ॥
बिप्र रूप धरि बचन सुनाए। सुनत बिभीषन उठि तहँ आए ॥
करि प्रनाम पूँछी कुसलाई। बिप्र कहहु निज कथा बुझाई ॥ ३ ॥
की तुम्ह हरि दासन्ह महुँ कोई। मोरें हृदय प्रीति अति होई ॥
की तुम्ह रामु दीन अनुरागी। आयहु मोहि करन बड़भागी ॥ ४ ॥

Cau.: laṅkā nīsīchara nikara nivāsā, ihā kahā sajjana kara bāsā.
mana mahū taraka karaī kapi lāgā, tehī samaya bibhīṣanu jāgā.1.
rāma rāma tehī sumirana kīnhā, hṛdayā haraṣa kapi sajjana cīnhā.
ehi sana haṭhi karihaū pahicānī, sādhu te hoi na kāraja hānī.2.
bipra rūpa dhari bachana sunāe, sunata bibhīṣana uṭhi taḥā ēe.
kari pranāma pūchī kusalāi, bipra kahahu nija kathā bujhāi.3.
kī tumha hari dāsanha mahā koī, morē hṛdaya prīti ati hoī.
kī tumha rāmu dīna anurāgī, āyahu mohi karana baRabhāgī.4.

दो०— तब हनुमंत कही सब राम कथा निज नाम ।
सुनत जुगल तन पुलक मन मगन सुमिरि गुन ग्राम ॥ ६ ॥

Do.: *taba hanumaṁta kahī saba rāma kathā nija nāma,*
sunata jugala tana pulaka mana magana sumiri guna grāma.6.

चौ०— सुनहु पवनसुत रहनि हमारी । जिमि दसनन्हि महुँ जीभ बिचारी ॥
तात कबहुँ मोहि जानि अनाथा । करिहहिं कृपा भानुकुल नाथा ॥ १ ॥
तामस तनु कछु साधन नाहीं । प्रीति न पद सरोज मन माहीं ॥
अब मोहि भा भरोस हनुमंता । बिनु हरिकृपा मिलहिं नहिं संता ॥ २ ॥
जौं रघुबीर अनुग्रह कीन्हा । तौ तुम्ह मोहि दरसु हठि दीन्हा ॥
सुनहु बिभीषन प्रभु कै रीती । करहिं सदा सेवक पर प्रीती ॥ ३ ॥
कहहु कवन मैं परम कुलीना । कपि चंचल सबहीं बिधि हीना ॥
प्रात लेइ जो नाम हमारा । तेहि दिन ताहि न मिलै अहारा ॥ ४ ॥

Cau.: *sunahu pavanasuta rahani hamāri, jimi dasananhi mahū jībha bichāri.*
tāta kabahū mohi jāni anāthā, karihahī kṛpā bhānukula nāthā.1.
tāmasa tanu kachu sādhana nāhī, prīti na pada saroja mana māhī.
aba mohi bhā bharosa hanumaṁtā, binu harikṛpā milahī nahī saṁtā.2.
jaū raghubīra anugraha kīnhā, tau tumha mohi darasu haṭhi dīnhā.
sunahu bibhīṣana prabhu kai rīti, karahī sadā sevaka para prīti.3.
kahahu kavana maī parama kulīnā, kapi caṁchala sabahī bidhi hīnā.
prāta lei jo nāma hamārā, tehi dina tāhi na milai ahārā.4.

दो०— अस मैं अधम सखा सुनु मोहू पर रघुबीर।
कीन्ही कृपा सुमिरि गुन भरे बिलोचन नीर ॥ ७ ॥

Do.: asa mañ adhama sakhā sunu mohū para raghubīra,
kīnhī kṛpā sumiri guna bhare bilochana nīra.7.

चौ०— जानतहूँ अस स्वामि बिसारी। फिरहिं ते काहे न होहिं दुखारी ॥
एहि बिधि कहत राम गुन ग्रामा। पावा अनिर्बाच्य बिश्रामा ॥ १ ॥
पुनि सब कथा बिभीषन कही। जेहि बिधि जनकसुता तहँ रही ॥
तब हनुमंत कहा सुनु भ्राता। देखी चहउँ जानकी माता ॥ २ ॥
जुगुति बिभीषन सकल सुनाई। चलेउ पवनसुत बिदा कराई ॥
करि सोइ रूप गयउ पुनि तहवाँ। बन असोक सीता रह जहवाँ ॥ ३ ॥
देखि मनहि महुँ कीन्ह प्रनामा। बैठेहिं बीति जात निसि जामा ॥
कृस तनु सीस जटा एक बेनी। जपति हृदयँ रघुपति गुन श्रेनी ॥ ४ ॥

Cau.: jānatahū asa svāmi bisārī, phirahī te kāhe na hohī dukhārī.
ehi bidhi kahata rāma guna grāmā, pāvā anirbāchya biśrāmā.
1.
puni saba kathā bibhīṣana kahī, jehi bidhi janakasutā tahā rahī.
taba hanumanta kahā sunu bhrātā, dekhī chahāu jānakī mātā.
2. juguti bibhīṣana sakala sunāi, caleu pavanasuta bidā
dekhi manahi mahū kīnha pranāmā, baiṭhehī bīti jāta nisi jāma.
kṛsa tanu sīsa jaṭā eka benī, japati hṛdayā raghupati guna śrenī.4.

दो०— निज पद नयन दिँ मन राम पद कमल लीन ।
परम दुखी भा पवनसुत देखि जानकी दीन ॥ ८ ॥

Do.: nija pada nayana diẽ mana rāma pada kamala līna,
parama dukhī bhā pavanasuta dekhi jānakī dīna.8.

चौ०— तरु पल्लव महुँ रहा लुकाई । करइ बिचार करौं का भाई ॥
तेहि अवसर रावनु तहँ आवा । संग नारि बहु किँ बनावा ॥
१ ॥
बहु बिधि खल सीतहि समुझावा । साम दान भय भेद देखावा ॥
कह रावनु सुनु सुमुखि सयानी । मंदोदरी आदि सब रानी ॥ २ ॥
तव अनुचरीं करउँ पन मोरा । एक बार बिलोकु मम ओरा ॥
तृन धरि ओट कहति बैदेही । सुमिरि अवधपति परम सनेही ॥ ३ ॥
सुनु दसमुख खद्योत प्रकासा । कबहुँ कि नलिनी करइ बिकासा ॥
अस मन समुझु कहति जानकी । खल सुधि नहिँ रघुबीर बान की ॥

Cau.: taru pallava mahũ rahā lukāi, karai bichāra karāu kā bhāi.
tehi avasara rāvanu tahā āvā, saṅga nāri bahu kiẽ banāvā.1.
bahu bidhi khala sītahi samujhāvā, sāma dāna bhaya bheda dekhāvā.
kaha rāvanu sunu sumukhi sayāni, maṁdodarī ādi saba rāni.2.
tava anucarī karāu pana morā, eka bāra biloku mama orā.
tṛna dhari oṭa kahati baidehī, sumiri avadhapati parama sanehī.3.
sunu dasamukha khadyota prakāsā, kabahũ ki nalinī karai bikāsā.
asa mana samujhu kahati jānakī, khala sudhi nahī raghubīra bāna kī.4.
saṭha sūnẽ hari ānehi mohī, adhama nilajja lāja nahī tohī.5.

दो०— आपुहि सुनि खद्योत सम रामहि भानु समान ।
परुष बचन सुनि काढ़ि असि बोला अति खिसिआन ॥ ९ ॥

Do.: āpuhi suni khadyota sama rāmaḥi bhānu samāna,
paruṣa bachana suni kādhi asi bolā ati khisiāna.9.

चौ०— सीता तैं मम कृत अपमाना । कटिहउँ तव सिर कठिन कृपाना ॥
नाहिं त सपदि मानु मम बानी । सुमुखि होति न त जीवन हानी ॥ १ ॥
स्याम सरोज दाम सम सुंदर । प्रभु भुज करि कर सम दसकंधर ॥
सो भुज कंठ कि तव असि घोरा । सुनु सठ अस प्रवान पन मोरा ॥ २ ॥
चंद्रहास हरु मम परितापं । रघुपति बिरह अनल संजातं ॥
सीतल निसित बहसि बर धारा । कह सीता हरु मम दुख भारा ॥ ३ ॥
सुनत बचन पुनि मारन धावा । मयतनयाँ कहि नीति बुझावा ॥
कहेसि सकल निसिचरिन्ह बोलाई । सीतहि बहु बिधि त्रासहु जाई ॥ ४ ॥
मास दिवस महुँ कहा न माना । तौ मैं मारबि काढ़ि कृपाना ॥ ५ ॥

Cau.: sītā taiṁ mama kṛta apamānā, kaṭihaṭṭava sira kaṭhina kṛpānā.
nāhiṁ ta sapadi mānu mama bānī, sumukhi hoti na ta jīvana hānī.1.
syāma saroja dāma sama suṁdara, prabhu bhuja kari kara sama dasakaṁdhara.
so bhuja kaṁṭha ki tava asi ghorā, sunu saṭha asa pravāna pana morā.2.
candrahāsa haru mama paritāpaṁ, raghupati biraha anala saṁjātaṁ.
sītala nisita bahasi bara dhārā, kaha sītā haru mama dukha bhārā.3.
sunata bacana puni mārana dhāvā, mayatanayāṅ kahi nīti bujhāvā.
kahesi sakala nisicarinha bolāi, sītahi bahu bidhi trāsahu jāi.4.
māsa divasa mahūṅ kahā na mānā, tau maiṁ mārabhi kādhi kṛpānā.5.

दो०— भवन गयउ दसकंधर इहाँ पिसाचिनि बृंद।
सीतहि त्रास देखावहिं धरहिं रूप बहु मंद ॥ १० ॥

Do.: bhavana gayau dasakaṁdhara ihāṁ pisāchini bṛm̄da,
sītaḥi trāsa dekhāvahī dharahī rūpa bahu maṁda.10.

चौ०— त्रिजटा नाम राच्छसी एका। राम चरन रति निपुन बिबेका ॥
सबन्हौ बोलि सुनाएसि सपना। सीतहि सेइ करहु हित अपना ॥ १ ॥
सपनें बानर लंका जारी। जातुधान सेना सब मारी ॥
खर आरूढ़ नगन दससीसा। मुंडित सिर खंडित भुज बीसा ॥ २ ॥
एहि बिधि सो दच्छिन दिसि जाई। लंका मनहुं बिभीषन पाई ॥
नगर फिरी रघुबीर दोहाई। तब प्रभु सीता बोलि पठाई ॥ ३ ॥
यह सपना मैं कहउँ पुकारी। होइहि सत्य गएँ दिन चारी ॥
तासु बचन सुनि ते सब डरीं। जनकसुता के चरनन्हि परीं ॥ ४ ॥

Cau.: trijaṭā nāma rācchāsī ekā, rāma charana rati nipuna bibekā.
sabanḥau boli sunāesi sapanā, sītaḥi sei karahu hita apnā.1.
sapanē bānara laṁkā jāri, jātudhāna senā saba māri.
khara ārūṛha nagana dasasīsā, muṁḍita sira khaṁḍita bhuja bīsā.2.
ehi bidhi so dacchina disī jāi, laṁkā manahū bibhīṣana pāi.
nagara phirī raghubīra dohāi, taba prabhu sītā boli paṭhāi.3.
yaha sapanā maī kahaū pukāri, hoihi satya gaē dina chāri.
tāsu bachana suni te saba ḍarī janakasutā ke charananhi pāri.4.

दो०— जहँ तहँ गई सकल तब सीता कर मन सोच ।
मास दिवस बीतें मोहि मारिहि निसिचर पोच ॥ ११ ॥

Do.: jahā tahā gāi sakala taba sītā kara mana socha,
māsa divasa bītē mohi mārihi nisicara pocha.11.

चौ०— त्रिजटा सन बोलीं कर जोरी । मातु बिपति संगिनि तैं मोरी ॥
तजौं देह करु बेगि उपाई । दुसह बिरहु अब नहिं सहि जाई ॥ १ ॥
आनि काठ रचु चिता बनाई । मातु अनल पुनि देहि लगाई ॥
सत्य करहि मम प्रीति सयानी । सुनै को श्रवन सूल सम बानी ॥ २ ॥
सुनत बचन पद गहि समुझाएसि । प्रभु प्रताप बल सुजसु सुनाएसि ॥
निसि न अनल मिल सुनु सुकुमारी । अस कहि सो निज भवन सिधारी ॥ ३ ॥
कह सीता बिधि भा प्रतिकूला । मिलिहि न पावक मिटिहि न सूला ॥
देखिअत प्रगट गगन अंगारा । अविनि न आवत एकउ तारा ॥ ४ ॥
पावकमय ससि स्रवत न आगी । मानहुँ मोहि जानि हत भागी ॥
सुनहि बिनय मम बिटप असोका । सत्य नाम करु हरु मम सोका ॥ ५ ॥
नूतन किसलय अनल समाना । देहि अगिनि जनि करहि निदाना ॥
देखि परम बिरहाकुल सीता । सो छन कपिहि कलप सम बीता ॥ ६ ॥

Cau.: trijaṭā sana bolī kara jorī, mātu bipati saṅgini tai morī.
tajaū deha karu begi upāi, dusaha birahu aba nahī sahi jāi.1.
āni kāṭha rachu chitā banāi, mātu anala puni dehi lagāi
satya karahi mama prīti sayānī, sunai ko śravana sūla sama bānī.2.
sunata bachana pada gahi samujhāesi, prabhu pratāpa bala sujasu sunāesi.
nisi na anala mila sunu sukumārī, asa kahi so nija bhavana sidhārī.3.
kaha sītā bidhi bhā pratikūlā, milihi na pāvaka miṭihi na sūlā.
dekhiata pragaṭa gagana aṅgārā, avani na āvata ekau tārā.4.
pāvakamaya sasi sravata na āgī, mānahū mohi jāni hata bhāgī.
sunahi binaya mama biṭapa asokā, satya nāma karu haru mama sokā.5.
nūtana kisalaya anala samānā, dehi agini jani karahi nidānā.
dekhi parama birahākula sītā, so chana kapihi kalapa sama bitā.6.

सो०— कपि करि हृदयँ बिचार दीन्ह मुद्रिका डारि तब ।
जनु असोक अंगार दीन्ह हरषि उठि कर गहेउ ॥ १२ ॥

So.: kapi kari hṛdayā bichāra dīnhi mudrikā ḍāri taba,
janu asoka aṅgāra dīnha haraṣi uṭhi kara gaheu.12.

चौ०— तब देखी मुद्रिका मनोहर । राम नाम अंकित अति सुंदर ॥
चकित चितव मुदरी पहिचानी । हरष बिषाद हृदयँ अकुलानी ॥ १ ॥
जीति को सकइ अजय रघुराई । माया तें असि रचि नहिं जाई ॥
सीता मन बिचार कर नाना । मधुर बचन बोलेउ हनुमाना ॥ २ ॥
रामचंद्र गुन बरनैं लागा । सुनतहिं सीता कर दुख भागा ॥
लागीं सुनैं श्रवन मन लाई । आदिहु तें सब कथा सुनाई ॥ ३ ॥
श्रवनामृत जेहिं कथा सुहाई । कही सो प्रगट होति किन भाई ॥
तब हनुमंत निकट चलि गयऊ । फिरि बैठीं मन बिसमय भयऊ ॥ ४ ॥
राम दूत मैं मातु जानकी । सत्य सपथ करुनानिधान की ॥
यह मुद्रिका मातु मैं आनी । दीन्हि राम तुम्ह कहँ सहिदानी ॥ ५ ॥
नर बानरहि संग कहु कैसें । कही कथा भइ संगति जैसें ॥ ६ ॥

Cau.: taba dekhī mudrikā manohara, rāma nāma aṅkita ati suṁdara.
chakita chitava mudarī pahicānī, haraṣa biṣāda hṛḍāyaakulānī.1.
jīti ko sakai ajaya raghurāi, māyā tē asi raci nahī jāi.
sītā mana bicāra kara nānā, madhura bacana boleu hanumānā.2.
rāmacandra guna baranaī lāgā, sunatahī sītā kara dukha bhāgā.
lāgī sunaī śravana mana lāi, ādihu tē saba kathā sunāi.3.
śravanāmṛta jehī kathā suhāi, kahī so pragata hoti kina bhāi.
taba hanumaṁta nikaṭa cali gayaū, phiri baiṭhī mana bisamaya bhayaū.4.
rāma dūta maī mātu jānakī, satya sapatha karunānidhāna kī.
yaha mudrikā mātu maī ānī, dīnhi rāma tumha kahā sahidānī.5.
nara bānarahi saṅga kahu kaisē, kahī kathā bhai saṅgati jaisē.6.

दो०— कपि के बचन सप्रेम सुनि उपजा मन बिस्वास ।
जाना मन क्रम बचन यह कृपासिंधु कर दास ॥ १३ ॥

Do.: kapi ke bachana saprema suni upajā mana bisvāsa,
jānā mana krama bachana yaha kṛpāsīndhu kara dāsa.13.

चौ०— हरिजन जानि प्रीति अति गाढ़ी । सजल नयन पुलकावलि बाढ़ी ॥
बूढ़त बिरह जलधि हनुमाना । भयहु तात मो कहूँ जलजाना ॥ १ ॥
अब कहु कुसल जाउँ बलिहारी । अनुज सहित सुख भवन खरारी ॥
कोमलचित कृपाल रघुराई । कपि केहि हेतु धरी निठुराई ॥ २ ॥
सहज बानि सेवक सुख दायक । कबहुँक सुरति करत रघुनायक ॥
कबहुँ नयन मम सीतल ताता । होइहहिँ निरखि स्याम मृदु गाता ॥ ३ ॥
बचनु न आव नयन भरे बारी । अहह नाथ हौं निपट बिसारी ॥
देखि परम बिरहाकुल सीता । बोला कपि मृदु बचन बिनीता ॥ ४ ॥
मातु कुसल प्रभु अनुज समेता । तव दुख दुखी सुकृपा निकेता ॥
जनि जननी मानहु जियँ ऊना । तुम्ह ते प्रेमु राम केँ दूना ॥ ५ ॥

Cau.: harijana jāni prīti ati gāRhi, sajala nayana pulakāvali bāRhi.
būdata biraha jaladhi hanumānā, bhayahu tāta mo kahū jalajānā.1.
aba kahu kusala jāū balihārī, anuja sahita sukha bhavana kharārī.
komalacita kṛpāla raghurāi, kapi kehi hetu dharī niṭhurāi.2.
sahaja bāni sevaka sukha dāyaka, kabahūka surati karata raghunāyaka.
kabahū nayana mama sītala tāta, hoihahī nirakhi syāma mṛdu gātā.3.
bachanu na āva nayana bhare bārī, ahaha nātha hāu nipaṭa bisārī.
dekhi parama birahākula sītā, bolā kapi mṛdu bacana binītā.4.
mātu kusala prabhu anuja sametā, tava dukha dukhī sukṛpā niketā.
jani janani mānahu jiyā ūnā, tumha te premu rāma kē dūnā.5.

दो०— रघुपति कर संदेसु अब सुनु जननी धरि धीर।
अस कहि कपि गदगद भयउ भरे बिलोचन नीर ॥ १४ ॥

Do.: raghupati kara saṁdesu aba sunu jananī dhari dhīra,
asa kahi kapi gadagada bhayau bhare bilochana nīra .14.

चौ०— कहेउ राम बियोग तव सीता। मो कहँ सकल भए बिपरीता ॥
नव तरु किसलय मनहुँ कृसानू। काल निसा सम निसि ससि भानू ॥ १ ॥
कुबलय बिपिन कुंत बन सरिसा। बारिद तपत तेल जनु बरिसा ॥
जे हित रहे करत तेइ पीरा। उरग स्वास सम त्रिबिध समीरा ॥ २ ॥
कहेहू तें कछु दुख घटि होई। काहि कहौं यह जान न कोई ॥
तत्व प्रेम कर मम अरु तोरा। जानत प्रिया एकु मनु मोरा ॥ ३ ॥
सो मनु सदा रहत तोहि पाहीं। जानु प्रीति रसु एतनेहि माहीं ॥
प्रभु संदेसु सुनत बैदेही। मगन प्रेम तन सुधि नहिं तेही ॥ ४ ॥
कह कपि हृदयँ धीर धरु माता। सुमिरु राम सेवक सुखदाता ॥
उर आनहु रघुपति प्रभुताई। सुनि मम बचन तजहु कदराई ॥ ५ ॥

Cau.: kaheu rāma biyoga tava sītā, mo kahū sakala bhae biparītā.
nava taru kisalaya manahū kṛsānū, kāla nisā sama nisi sasi bhānū.1.
kubalaya bipina kurṁta bana sarisā, bārida tapata tela janu barisā.
je hita rahe karata tei pīrā, uraga svāsa sama tribidha samīrā.2.
kahehū tē kachu dukha ghaṭi hoī, kāhi kahaū yaha jāna na koī.
tatva prema kara mama aru torā, jānata priyā eku manu morā.3.
so manu sadā rahata tohi pāhī, jānu prīti rasu etanehi māhī.
prabhu saṁdesu sunata baidehī, magana prema tana sudhi nahī tehī.4.
kaha kapi hṛdayā dhīra dharu mātā, sumiru rāma sevaka sukhadātā.
ura ānahu raghupati prabhutāī, suni mama bacana tajahu kadarāī.5.

दो०— निसिचर निकर पतंग सम रघुपति बान कृसानु।
जननी हृदयँ धीर धरु जरे निसाचर जानु॥ १५॥

Do.: nisichara nikara patāṅga sama raghupati bāna kṛsānu,
jananī hṛdayā dhīra dharu jare nisāchara jānu .15.

चौ०— जौं रघुबीर होति सुधि पाई। करते नहिं बिलंबु रघुराई॥
राम बान रबि उएँ जानकी। तम बरूथ कहँ जातुधान की॥ १॥
अबहिं मातु मैं जाउँ लवाई। प्रभु आयसु नहिं राम दोहाई॥
कछुक दिवस जननी धरु धीरा। कपिन्ह सहित अइहहिं रघुबीरा॥ २॥
निसिचर मारि तोहि लै जैहहिं। तिहुँ पुर नारदादि जसु गैहहिं॥
हैं सुत कपि सब तुम्हहि समाना। जातुधान अति भट बलवाना॥ ३॥
मोरें हृदय परम संदेहा। सुनि कपि प्रगट कीन्हि निज देहा॥
कनक भूधराकार सरीरा। समर भयंकर अतिबल बीरा॥ ४॥
सीता मन भरोस तब भयऊ। पुनि लघु रूप पवनसुत लयऊ॥ ५॥

Cau.: jaũ raghubīra hoti sudhi pāi, karate nahī bilambu raghurāi.
rāma bāna rabi uē jānakī, tama barūtha kahā jātudhāna kī.1.
abahī mātu maĩ jāũ lavāi, prabhu āyasu nahī rāma dohāi.
kachuka divasa janānī dharu dhīrā, kapinha sahita aihahī raghubīrā.2.
nisichara māri tohi lai jaihañ, tihũ pura nāradādi jasu gaihañ.
haĩ suta kapi saba tumhahi samānā, jātudhāna ati bhaṭa balavānā.3.
morēñṛdaya parama sañdehā, suni kapi pragaṭa kīñhi nija dehā.
kanaka bhūdharākāra sarīrā, samara bhayaṅkara atibala bīrā.4.
sītā mana bharosa taba bhayaũ, puni laghu rūpa pavanāsuta layaũ.5.

दो०— सुनु माता साखामृग नहिं बल बुद्धि बिसाल।
प्रभु प्रताप तें गरुड़हि खाइ परम लघु ब्याल॥ १६ ॥

Do.: sunu mātā sākḥāmṛga nahī bala buddhi bisāla,
prabhu pratāpa tē garudahi khāi parama laghu byāla.16.

चौ०— मन संतोष सुनत कपि बानी। भगति प्रताप तेज बल सानी॥
आसिष दीन्हि रामप्रिय जाना। होहु तात बल सील निधाना॥ १॥
अजर अमर गुननिधि सुत होहू। करहुँ बहुत रघुनायक छोहू॥
करहुँ कृपा प्रभु अस सुनि काना। निर्भर प्रेम मगन हनुमाना॥ २॥
बार बार नाएसि पद सीसा। बोला बचन जोरि कर कीसा॥
अब कृतकृत्य भयउँ मैं माता। आसिष तव अमोघ बिख्याता॥ ३॥
सुनहु मातु मोहि अतिसय भूखा। लागि देखि सुंदर फल रूखा॥
सुनु सुत करहिं बिपिन रखवारी। परम सुभट रजनीचर भारी॥ ४॥
तिन्ह कर भय माता मोहि नाहीं। जाँ तुम्ह सुख मानहु मन माहीं॥ ५॥

Cau.: mana saṁtoṣa sunata kapi bānī, bhagati pratāpa teja bala sānī.
āsiṣa dīnhi rāmapriya jānā, hohu tāta bala sila nidhānā.1.
ajara amara gunanidhi suta hohū, karahū bahuta raghunāyaka chohū.
karahū kṛpā prabhu asa suni kānā, nirbhara prema magana hanumānā.2.
bāra bāra nāesi pada sīsā, bolā bacana jori kara kīsā.
aba kṛtakṛtya bhayaūmaī mātā, āsiṣa tava amogha bikhyātā.3.
sunahu mātu mohi atisaya bhūkhā, lāgi dekhi suṁdara phala rūkhā.
sunu suta karahī bipina rakhavārī, parama subhaṭa rajanīchara bhārī.4.
tinha kara bhaya mātā mohi nāhī. jāū tumha sukha mānahu mana māhī.5.

दो०— देखि बुद्धि बल निपुन कपि कहेउ जानकीं जाहु ।
रघुपति चरन हृदयँ धरि तात मधुर फल खाहु ॥ १७ ॥

Do.: dekhi buddhi bala nipuna kapi kaheu jānakī jāhu,
raghupati charana hṛdaya dhari tāta madhura phala khāhu .17.

चौ०— चलेउ नाइ सिरु पैठेउ बागा । फल खाएसि तरु तोरें लागा ॥
रहे तहाँ बहु भट रखवारे । कछु मारेसि कछु जाइ पुकारे ॥ १ ॥
नाथ एक आवा कपि भारी । तेहिं असोक बाटिका उजारी ॥
खाएसि फल अरु बिटप उपारे । रच्छक मर्दि मर्दि महि डारे ॥ २ ॥
सुनि रावन पठए भट नाना । तिन्हहि देखि गर्जेउ हनुमाना ॥
सब रजनीचर कपि संघारे । गए पुकारत कछु अधमारे ॥ ३ ॥
पुनि पठयउ तेहिं अच्छकुमारा । चला संग लै सुभट अपारा ॥
आवत देखि बिटप गहि तर्जा । ताहि निपाति महाधुनि गर्जा ॥ ४ ॥

Cau.: chaleu nāi siru paiṭheu bāgā, phala khāesi taru torai lāgā.
rahe tahā bahu bhaṭa rakhavāre, kachu māresi kachu jāi pukāre.1.
nātha eka āvā kapi bhārī, tehī asoka bāṭikā ujārī.
khāesi phala aru biṭapa upāre, racchaka mardī mardī mahi ḍāre.2.
suni rāvana paṭhae bhaṭa nānā, tinhahi dekhi garjeu hanumānā.
saba rajanīchara kapi saṅghāre, gae pukārata kachu adhamāre.3.
puni paṭhayau tehī acchakumārā, chalā saṅga lai subhaṭa apārā.
āvata dekhi biṭapa gahi tarjā, tāhi nipāti mahādhuni garjā.4.

दो०— कछु मारेसि कछु मर्देसि कछु मिलएसि धरि धूरि।
कछु पुनि जाइ पुकारे प्रभु मर्कट बल भूरि॥ १८ ॥

Do.: kachu māresi kachu mardesi kachu milaesi dhari dhūri,
kachu puni jāi pukāre prabhu markṭa bala bhūri.18.

चौ०— सुनि सुत बध लंकेस रिसाना। पठएसि मेघनाद बलवाना ॥
मारसि जनि सुत बाँधेसु ताही। देखिअ कपिहि कहाँ कर आही ॥ १ ॥
चला इंद्रजित अतुलित जोधा। बंधु निधन सुनि उपजा क्रोधा ॥
कपि देखा दारुन भट आवा। कटकटाइ गर्जा अरु धावा ॥ २ ॥
अति बिसाल तरु एक उपारा। बिरथ कीन्ह लंकेस कुमारा ॥
रहे महाभट ताके संग्गा। गहि गहि कपि मर्दइ निज अंगा ॥ ३ ॥
तिन्हहि निपाति ताहि सन बाजा। भिरे जुगल मानहुँ गजराजा ॥
मुठिका मारि चढ़ा तरु जाई। ताहि एक छन मुरुछा आई ॥ ४ ॥
उठि बहोरि कीन्हिसि बहु माया। जीति न जाइ प्रभंजन जाया ॥ ५ ॥

Cau.: suni suta badha lamkesa risānā, paṭhaesi meghanāda balavānā.
māraṣi jani suta bāḍhesu tāhī, dekhia kapihi kahā kara āhī.1.
chalā imdrajita atulita jodhā, baṁdhu nidhana suni upajā krodhā.
kapi dekhā dāruna bhaṭa āvā, kaṭakaṭāi garjā aru dhāvā.2.
ati bisāla taru eka upārā, biratha kīnha lamkesa kumārā.
rahe mahābhaṭa tāke saṁgā, gahi gahi kapi mardai nija aṁgā.3.
tinahi nipāti tāhi sana bājā, bhire jugala mānahūgajarājā.
muthikā māri cadhā taru jāi, tāhi eka chana muruchā āi.4.
uṭhi bahori kīnhisi bahu māyā, jīti na jāi prabhamjana jāyā.5.

दो०— ब्रह्म अस्त्र तेहिं साँधा कपि मन कीन्ह बिचार ।
जौं न ब्रह्मसर मानउँ महिमा मिटइ अपार ॥ १९ ॥

Do.: brahma astra tehī sādhā kapi mana kīnha bichāra,
jaū na brahmasara mānaū mahimā miṭai apāra.19.

चौ०— ब्रह्मबान कपि कहूँ तेहिं मारा । परतिहूँ बार कटकु संघारा ॥
तेहिं देखा कपि मुरुछित भयऊ । नागपास बाँधेसि लै गयऊ ॥ १ ॥
जासु नाम जपि सुनहु भवानी । भव बंधन काटहिं नर ग्यानी ॥
तासु दूत कि बंध तरु आवा । प्रभु कारज लागि कपिहिं बाँधावा ॥ २ ॥
कपि बंधन सुनि निसिचर धाए । कौतुक लागि सभाँ सब आए ॥
दसमुख सभा दीखि कपि जाई । कहि न जाइ कछु अति प्रभुताई ॥ ३ ॥
कर जोरें सुर दिसिप बिनीता । भृकुटि बिलोकत सकल सभाँता ॥
देखि प्रताप न कपि मन संका । जिमि अहिगन महुँ गरुड़ असंका ॥ ४ ॥

Cau.: brahmabāna kapi kahū̃ tehī mārā, paratihū̃ bāra kaṭaku saṅghārā.
tehī dekhā kapi muruchita bhayaū, nāgapāsa bādhesi lai gayaū.1.
jāsu nāma japi sunahu bhavānī, bhava baṁdhana kāṭahī nara gyānī.
tāsu dūta ki baṁdha taru āvā, prabhu kāraja lagi kapihī bādhvā.2.
kapi baṁdhana suni nisichara dhāe, kautuka lāgi sabhā saba āe.
dasamukha sabhā dīkhi kapi jāī, kahi na jāi kachu ati prabhutāi.3.
kara jorē sura disipa binītā, bhṛkuṭi bilokata sakala sabhītā.
dekhi pratāpa na kapi mana saṁkā, jimi ahigana mahū̃ garuḍa asaṁkā.4.

दो०— कपिहि बिलोकि दसानन बिहसा कहि दुर्बाद ।
सुत बध सुरति कीन्हि पुनि उपजा हृदयँ बिषाद ॥ २० ॥

Do.: kapihi biloki dasānana bihasā kahi durbāda,
suta badha surati kīnhi puni upajā hṛdayā biṣāda.20.

चौ०— कह लंकेस कवन तैं कीसा । केहि कें बल घालेहि बन खीसा ॥
 की धौं श्रवन सुनेहि नहिं मोही । देखउँ अति असंक सठ तोही ॥ १ ॥
 मारे निसिचर केहिं अपराधा । कहु सठ तोहि न प्रान कइ बाधा ॥
 सुनु रावन ब्रह्मांड निकाया । पाइ जासु बल बिरचति माया ॥ २ ॥
 जाकें बल बिरंचि हरि ईसा । पालत सृजत हरत दससीसा ॥
 जा बल सीस धरत सहसानन । अंडकोस समेत गिरि कानन ॥ ३ ॥
 धरइ जो बिबिध देह सुरत्राता । तुम्ह से सठन्ह सिखावनु दाता ॥
 हर कोदंड कठिन जेहिं भंजा । तेहि समेत नृप दल मद गंजा ॥ ४ ॥
 खर दूषन त्रिसिरा अरु बाली । बधे सकल अतुलित बलसाली ॥

Cau.: kaha lamkesa kavana tai kīsā, kehi kē bala ghālehi bana khīsā.
 kī dhaū śravana sunehi nahī mohī, dekhaū ati asaṅka saṭha tohī.1.
 māre nisichara kehī aparādhā, kahu saṭha tohi na prāna kai bādha.
 sunu rāvana brahmāṇḍa nikāyā, pāi jāsu bala birachati māyā.2.
 jākē bala biranchi hari īsā, pālata sṛjata harata dasasīsā.
 jā bala sīsa dharata sahasānana, aṇḍakosa sameta giri kānana.3.
 dharai jo bibidha deha suratrātā, tumha se saṭhanha sikhāvanu dātā.
 hara kodanḍa kaṭhina jehī bhamjā, tehi sameta nṛpa dala mada gamjā.4.
 khara dūṣana trisirā aru bālī, badhe sakala atulita balasālī.5.

दो०— जाके बल लवलेस तैं जितेहु चराचर झारि ।
 तासु दूत मैं जा करि हरि आनेहु प्रिय नारि ॥ २१ ॥

Do.: jāke bala lavalesa t̥jītehu charāchara jhāri,
 tāsu dūta maī jā kari hari ānehu priya nāri.21.

चौ०— जानउँ मैं तुम्हारि प्रभुताई । सहसबाहु सन परी लराई ॥
 समर बालि सन करि जसु पावा । सुनि कपि बचन बिहसि बिहरावा ॥ १ ॥
 खायउँ फल प्रभु लागी भूँखा । कपि सुभाव तैं तोरेउँ रूखा ॥
 सब कें देह परम प्रिय स्वामी । मारहिं मोहि कुमारग गामी ॥ २ ॥
 जिन्ह मोहि मारा ते मैं मारे । तेहि पर बाँधेउँ तनयँ तुम्हारे ॥
 मोहि न कछु बाँधे कइ लाजा । कीन्ह चहउँ निज प्रभु कर काजा ॥ ३ ॥
 बिनती करउँ जोरि कर रावन । सुनहु मान तजि मोर सिखावन ॥
 देखहु तुम्ह निज कुलहि बिचारी । भ्रम तजि भजहु भगत भय हारी ॥ ४ ॥
 जाकें डर अति काल डेराई । जो सुर असुर चराचर खाई ॥
 तासों बयरु कबहुँ नहिं कीजै । मोरे कहें जानकी दीजै ॥ ५ ॥

Cau.: jānaũ maĩ tumhāri prabhutāi, sahasabāhu sana parī larāi.
 samara bāli sana kari jasu pāvā, suni kapi bachana bihasi biharāvā.1.
 khāyaũ phala prabhu lāgī bhūkhā, kapi subhāva tē toreũ rūkhā.
 saba kē deha parama priya svāmī, mārāhī mohi kumāraga gāmī.2.
 jinha mohi mārā te maĩ māre, tehi para bādheũ tanayā tumhāre.
 mohi na kachu bādhe kai lājā, kīnha cahaũ nija prabhu kara kājā.3.
 binatī karaũ jori kara rāvana, sunahu māna taji mora sikhāvana.
 dekhahu tumha nija kulahi bichārī, bhrama taji bhajahu bhagata bhaya hārī.4.
 jākē ḍara ati kāla ḍerāi, jo sura asura carācara khāi.
 tāsō bayaru kabahũ nahī kījai, more kahē jānakī dījai.5.

दो०— प्रनतपाल रघुनायक करुना सिंधु खरारि।
 गाँ सरन प्रभु राखिहैं तव अपराध बिसारि ॥ २२ ॥

Do.: pranatapāla raghunāyaka karunā simdhu kharāri,
 gaẽ sarana prabhu rākhīhaĩ tava aparādha bisāri.22.

चौ०— राम चरन पंकज उर धरहू। लंका अचल राजु तुम्ह करहू ॥
 रिषि पुलस्ति जसु बिमल मयंका। तेहि ससि महुँ जनि होहु कलंका ॥ १ ॥
 राम नाम बिनु गिरा न सोहा। देखु बिचारि त्यागि मद मोहा ॥
 बसन हीन नहिं सोह सुरारी। सब भूषन भूषित बर नारी ॥ २ ॥
 राम बिमुख संपति प्रभुताई। जाइ रही पाई बिनु पाई ॥
 सजल मूल जिन्ह सरितन्ह नाहीं। बरषि गाँ पुनि तबहिं सुखाहीं ॥ ३ ॥
 सुनु दसकंठ कहउँ पन रोपी। बिमुख राम त्राता नहिं कोपी ॥
 संकर सहस बिष्नु अज तोही। सकहिं न राखि राम कर द्रोही ॥ ४ ॥

Cau.: rāma charana paṁkaja ura dharahū, laṁkā achala rāju tumha karahū.
 riṣi pulasti jasu bimala mayamkā, tehi sasi mahū jani hohu kalaṁkā.1.
 rāma nāma binu girā na sohā, dekhu bichāri tyāgi mada mohā.
 basana hīna nahī soha surārī, saba bhūṣana bhūṣita bara nārī.2.
 rāma bimukha saṁpati prabhutāi, jāi rahī pāi binu pāi.
 sajala mūla jinha saritanha nāhī, baraṣi gaē puni tabahī sukhāhī.3.
 sunu dasakaṁṭha kahaū pana ropī, bimukha rāma trātā nahī kopī.
 saṁkara sahasa biṣnu aja tohī, sakahī na rākhi rāma kara drohī.4.

दो०— मोहमूल बहु सूल प्रद त्यागहु तम अभिमान ।
 भजहु राम रघुनायक कृपा सिंधु भगवान ॥ २३ ॥

Do.: mohamūla bahu sūla prada tyāgahu tama abhimāna,
 bhajahu rāma raghunāyaka kṛpā siṁdhu bhagavāna.23.

चौ०— जदपि कही कपि अति हित बानी । भगति बिबेक बिरति नय सानी ॥
 बोला बिहसि महा अभिमानी । मिला हमहि कपि गुर बड़ ग्यानी ॥ १ ॥
 मृत्यु निकट आई खल तोही । लागेसि अधम सिखावन मोही ॥
 उलटा होइहि कह हनुमाना । मतिभ्रम तोर प्रगट मैं जाना ॥ २ ॥
 सुनि कपि बचन बहुत खिसिआना । बेगि न हरहु मूढ़ कर प्राणा ॥
 सुनत निसाचर मारन धाए । सचिवन्ह सहित बिभीषनु आए ॥ ३ ॥
 नाइ सीस करि बिनय बहूता । नीति बिरोध न मारिअ दूता ॥
 आन दंड कछु करिअ गोसाँई । सबहीं कहा मंत्र भल भाई ॥ ४ ॥
 सुनत बिहसि बोला दसकंधर । अंग भंग करि पठइअ बंदर ॥ ५ ॥

Cau.: jadapi kahī kapi ati hita bānī, bhagati bibeka birati naya sānī.
 bolā bihasi mahā abhimānī, milā hamahi kapi gura bada gyānī.1.
 mṛtyu nikaṭa āi khala tohī, lāgesi adhama sikhāvana mohī.
 ulaṭā hoihi kaha hanumānā, matibhrama tora pragaṭa maṛ jānā.2.
 suni kapi bachana bahuta khisiānā, begi na harahu mūRha kara prānā.
 sunata nisāchara mārana dhāe, sacivanha sahita bibhīṣanu āe.3.
 nāi sīsa kari binaya bahūtā, nīti birodha na māria dūtā.
 āna daṁḍa kachu karia gosāi, sabahī kahā maṁtra bhala bhāi.4.
 sunata bihasi bolā dasakaṁdhara, aṁga bhaṁga kari paṭhaia baṁdara.5.

दो०— कपि कें ममता पूँछ पर सबहि कहउँ समुझाइ ।
 तेल बोरि पट बाँधि पुनि पावक देहु लगाइ ॥ २४ ॥

Do.: kapi kē mamatā pū̄cha para sabahi kahaū samujhāi,
 tela bori paṭa bā̄dhi puni pāvaka dehu lagāi.24.

चौ०— पूँछहीन बानर तहँ जाइहि । तब सठ निज नाथहि लइ आइहि ॥
 जिन्ह कै कीन्हिसि बहुत बड़ाई । देखउँ मैं तिन्ह कै प्रभुताई ॥ १ ॥
 बचन सुनत कपि मन मुसुकाना । भइ सहाय सारद मैं जाना ॥
 जातुधान सुनि रावन बचना । लागे रचैं मूढ़ सोइ रचना ॥ २ ॥
 रहा न नगर बसन घृत तेला । बाढ़ी पूँछ कीन्ह कपि खेला ॥
 कौतुक कहँ आए पुरबासी । मारहिं चरन करहिं बहु हाँसी ॥ ३ ॥
 बाजहिं ढोल देहिं सब तारी । नगर फेरि पुनि पूँछ प्रजारी ॥
 पावक जरत देखि हनुमंता । भयउ परम लघुरूप तुरंता ॥ ४ ॥
 निबुकि चढ़ेउ कपि कनक अटारीं । भई सभीत निसाचर नारीं ॥ ५ ॥

Cau.: pūchahīna bānara taḥā jāihi, taba saṭha nija nāthahi lai āihi.
 jinha kai kīnhisi bahuta badāi, dekhaūmaṛ tinha kai prabhutāi.1.
 bachana sunata kapi mana musukānā, bhai sahāya sārada maṛ jānā.
 jātudhāna suni rāvana bachanā, lāge rachaiṛ mūdha soi rachana.2.
 rahā na nagara basana ghr̥ta telā, bāRhī pūcha kīnha kapi khelā.
 kautuka kahā āe purabāsī, mārahī charana karahī bahu ḥāsī.3.
 bājahī ḍhola dehī saba tāri, nagara pheri puni pūcha prajāri.
 pāvaka jarata dekhi hanumantā, bhayau parama laghurūpa turantā.4.
 nibuki cadheu kapi kanaka aṭāri, bhaiṛ sabhīta nisāchara nāri.5.

दो०— हरि प्रेरित तेहि अवसर चले मरुत उनचास ।
 अट्टहास करि गर्जा कपि बढि लाग अकास ॥ २५ ॥

Do.: hari prerita tehi avasara chale maruta unachāsa,
 aṭṭahāsa kari garjā kapi badhi lāga akāsa .25.

चौ०— देह बिसाल परम हरुआई । मंदिर तें मंदिर चढ धाई ॥
 जरड़ नगर भा लोग बिहाला । झपट लपट बहु कोटि कराला ॥ १ ॥
 तात मातु हा सुनिअ पुकारा । एहिं अवसर को हमहि उबारा ॥
 हम जो कहा यह कपि नहिं होई । बानर रूप धरें सुर कोई ॥ २ ॥
 साधु अवग्या कर फलु ऐसा । जरड़ नगर अनाथ कर जैसा ॥
 जारा नगरु निमिष एक माहीं । एक बिभीषन कर गृह नाहीं ॥ ३ ॥
 ता कर दूत अनल जेहिं सिरिजा । जरा न सो तेहि कारन गिरिजा ॥
 उलटि पलटि लंका सब जारी । कूदि परा पुनि सिंधु मझारी ॥ ४ ॥

Cau.: deha bisāla parama haruāi, mandir te mandir cadha dhāi.
 jarai nagara bhā loga bihālā, jhapaṭa lapaṭa bahu koṭi karālā.1.
 tāta mātu hā sunia pukārā, ehī avasara ko hamahi ubārā.
 hama jo kahā yaha kapi nahī hoī, bānara rūpa dharē sura koī.2.
 sādhu avagyā kara phalu aisā, jarai nagara anātha kara jaisā.
 jāṛā nagaru nimiṣa eka māhī, eka bibhīṣana kara gr̥ha nāhī.3.
 tā kara dūta anala jehī sirijā, jāṛā na so tehi kārana girijā.
 ulaṭi palaṭi lamkā saba jāri, kūdi parā puni siṁdhu majhāri.4.

दो०— पूँछ बुझाइ खोइ श्रम धरि लघु रूप बहोरि ।
जनकसुता केँ आगें ठाढ़ भयउ कर जोरि ॥ २६ ॥

Do.: pūcha bujhāi khoi śrama dhari laghu rūpa bahori,
janakasutā keṅ āgē ṭhādha bhayau kara jori .26.

चौ०— मातु मोहि दीजे कछु चीन्हा । जैसे रघुनायक मोहि दीन्हा ॥
चूड़ामनि उतारि तब दयऊ । हरष समेत पवनसुत लयऊ ॥ १ ॥
कहेहु तात अस मोर प्रनामा । सब प्रकार प्रभु पूरनकामा ॥
दीन दयाल बिरिदु संभारी । हरहु नाथ मम संकट भारी ॥ २ ॥
तात सक्रसुत कथा सुनाएहु । बान प्रताप प्रभुहि समुझाएहु ॥
मास दिवस महुँ नाथु न आवा । तौ पुनि मोहि जिअत नहिँ पावा ॥ ३ ॥
कहु कपि केहि बिधि राखौँ प्राणा । तुम्हहू तात कहत अब जाना ॥
तोहि देखि सीतलि भइ छाती । पुनि मो कहुँ सोइ दिनु सो राती ॥ ४ ॥

Cau.: mātu mohi dije kachu chīnhā, jaiṣe raghunāyak mohi dīnhā.
cūdāmani utāri taba dayaū, haraṣa sameta pavanasuta layaū.1.
kahehu tāta asa mora pranāmā, saba prakāra prabhu pūranakāmā.
dīna dayāla biridu sambhārī, harahu nātha mama sankāṭa bhārī.2.
tāta sakrasuta kathā sunāehu, bāna pratāpa prabhuhi samujhāehu.
māsa divasa mahūṅ nāthu na āvā, tau puni mohi jiata nahī pāvā.3.
kahu kapi kehi bidhi rākhaūṅ prānā, tumhahū tāta kahata aba jānā.
tohi dekhi sītali bhai chātī, puni mo kahūṅ soi dinu so rātī.4.

दो०— जनकसुतहि समुझाइ करि बहु बिधि धीरजु दीन्ह ।
चरन कमल सिरु नाइ कपि गवनु राम पहिं कीन्ह ॥ २७ ॥

Do.: janakasutahi samujhāi kari bahu bidhi dhīraju dīnha,
charana kamala siru nāi kapi gavanu rāma pahī kīnha .27.

चौ०— चलत महाधुनि गर्जेसि भारी । गर्भ स्रवहिं सुनि निसिचर नारी ॥
नाघि सिंधु एहि पारहि आवा । सबद किलिकिला कपिन्ह सुनावा ॥ १ ॥
हरषे सब बिलोकि हनुमाना । नूतन जन्म कपिन्ह तब जाना ॥
मुख प्रसन्न तन तेज बिराजा । कीन्हेसि रामचंद्र कर काजा ॥ २ ॥
मिले सकल अति भए सुखारी । तलफत मीन पाव जिमि बारी ॥
चले हरषि रघुनायक पासा । पूँछत कहत नवल इतिहासा ॥ ३ ॥
तब मधुबन भीतर सब आए । अंगद संमत मधु फल खाए ॥
रखवारे जब बरजन लागे । मुष्टि प्रहार हनत सब भागे ॥ ४ ॥

Cau.: chalata mahādhuni garjesi bhārī, garbha sravahī suni nisichara nārī.
nāghi siṁdhu ehi pārāhi āvā, sabada kilikilā kapinha sunāvā.1
haraṣe saba biloki hanumānā, nūtana janma kapinha taba jānā.
mukha prasanna tana teja birājā, kīnhesi rāmacandra kara kājā.2.
mile sakala ati bhae sukhārī, talaphata mīna pāva jimī bārī.
chale haraṣi raghunāyaka pāsā, pūcchata kahata navala itihāsā.3.
taba madhubana bhītara saba āe, angada saṁmata madhu phala khāe.
rakhavāre jaba barajana lāge, muṣṭi prahāra hanata saba bhāge.4.

दो०— जाइ पुकारे ते सब बन उजार जुबराज ।
सुनि सुग्रीव हरष कपि करि आए प्रभु काज ॥ २८ ॥

Do.: jāi pukāre te saba bana ujāra jubarāja,
suni sugrīva haraṣa kapi kari āe prabhu kāja.28.

चौ०— जौं न होति सीता सुधि पाई । मधुबन के फल सकहिं कि खाई ॥
एहि बिधि मन बिचार कर राजा । आइ गए कपि सहित समाजा ॥ १ ॥
आइ सबन्हि नावा पद सीसा । मिलेउ सबन्हि अति प्रेम कपीसा ॥
पूँछी कुसल कुसल पद देखी । राम कृपाँ भा काजु बिसेषी ॥ २ ॥
नाथ काजु कीन्हेउ हनुमाना । राखे सकल कपिन्ह के प्राना ॥
सुनि सुग्रीव बहुरि तेहि मिलेऊ । कपिन्ह सहित रघुपति पहिं चलेऊ ॥ ३ ॥
राम कपिन्ह जब आवत देखा । किएँ काजु मन हरष बिसेषा ॥
फटिक सिला बैठे द्वौ भाई । परे सकल कपि चरनन्हि जाई ॥ ४ ॥

Cau.: jañna hoti sītā sudhi pāi, madhubana ke phala sakahī ki khāi. ehi
bidhi mana bicāra kara rājā, āi gae kapi sahita samājā.1.
āi sabanhi nāvā pada sīsā, mileu sabanhi ati prema kapīsā.
pūchī kusala kusala pada dekhī, rāma krpā bhā kāju biseṣī.2.
nātha kāju kīnheu hanumānā, rākhe sakala kapinha ke prānā.
suni sugrīva bahuri tehi mileū, kapinha sahita raghupati pahī chaleū.3.
rāma kapinha jaba āvata dekhā, kie kaju mana haraṣa biseṣā.
phaṭika silā baiṭhe dvau bhāi, pare sakala kapi charananhi jāi.4.

दो०— प्रीति सहित सब भेटे रघुपति करुना पुंज ।
पूँछी कुसल नाथ अब कुसल देखि पद कंज ॥ २९ ॥

Do.: prīti sahita saba bheṭe raghupati karunā puñja,
pūchī kusala nātha aba kusala dekhi pada kañja.29.

चौ०— जामवंत कह सुनु रघुराया । जा पर नाथ करहु तुम्ह दाया ॥
 ताहि सदा सुभ कुसल निरंतर । सुर नर मुनि प्रसन्न ता ऊपर ॥ १ ॥
 सोइ बिजई बिनई गुन सागर । तासु सुजसु त्रैलोक उजागर ॥
 प्रभु कीं कृपा भयउ सबु काजू । जन्म हमार सुफल भा आजू ॥ २ ॥
 नाथ पवनसुत कीन्हि जो करनी । सहसहुँ मुख न जाइ सो बरनी ॥
 पवनतनय के चरित सुहाए । जामवंत रघुपतिहि सुनाए ॥ ३ ॥
 सुनत कृपानिधि मन अति भाए । पुनि हनुमान हरषि हियँ लाए ॥
 कहहु तात केहि भाँति जानकी । रहति करति रच्छा स्वप्नान की ॥ ४ ॥

Cau.: jāmavaṁta kaha sunu raghurāyā, jā para nātha karahu tumha dāyā.
 tāhi sadā subha kusala niraṁtara, sura nara muni prasanna tā ūpara.1.
 soi bijai binai guna sāgara, tāsu sujasu trailoka ujāgara.
 prabhu kī kṛpā bhayau sabu kājū, janma hamāra suphala bhā ājū.2.
 nātha pavanasuta kīnhi jo karani, sahasahūmukha na jāi so barani.
 pavanatanaya ke charita suhāe, jāmavaṁta raghupatihi sunāe.3.
 sunata kṛpānidhi mana ati bhāe, puni hanumāna haraṣi hiyā lāe.
 kahahu tāta kehi bhāti jānakī, rahati karati racchā svaprāna kī.4.

दो०— नाम पाहरू दिवस निसि ध्यान तुम्हार कपाट ।
 लोचन निज पद जंत्रित जाहिं प्राण केहिं बाट ॥ ३० ॥

Do.: nāma pāharū divasa nisi dhyāna tumhāra kapāṭa,
 lochana nija pada jantrita jāhiṁ prāna kehiṁ bāṭa .30.

चौ०— चलत मोहि चूड़ामनि दीन्ही । रघुपति हृदयँ लाइ सोइ लीन्ही ॥
 नाथ जुगल लोचन भरि बारी । बचन कहे कछु जनककुमारी ॥ १ ॥
 अनुज समेत गहेहु प्रभु चरना । दीन बंधु प्रनतारति हरना ॥
 मन क्रम बचन चरन अनुरागी । केहिं अपराध नाथ हौं त्यागी ॥ २ ॥
 अवगुन एक मोर मैं माना । बिछुरत प्राण न कीन्ह पयाना ॥
 नाथ सो नयनन्हि को अपराधा । निसरत प्राण करहिं हठि बाधा ॥ ३ ॥
 बिरह अगिनि तनु तूल समीरा । स्वास जरइ छन माहिं सरीरा ॥
 नयन स्रवहिं जलु निज हित लागी । जरैं न पाव देह बिरहागी ॥ ४ ॥
 सीता कै अति बिपति बिसाला । बिनहिं कहें भलि दीनदयाला ॥ ५ ॥

Cau.: chalata mohi cūdāmani dīnhī, raghupati hṛdayā lāi soi līnhī.
 nātha jugala lochana bhari bārī, bachana kahe kachu janakakumārī.1.
 anuja sameta gahehu prabhu charanā, dīna baṁdhu pranatārati haranā.
 mana krama bacana carana anurāgī, kehī aparādha nātha haṁ tyāgī.2.
 avaguna eka mora maī mānā, bichurata prāna na kīnha payānā.
 nātha so nayanānhi ko aparādhā, nisarata prāna karahī haṁhi bādha.3.
 biraha agini tanu tūla samīrā, svāsa jarai chan māhī sarīrā.
 nayana sravahī jalu nija hita lāgī, jarai na pāva deha birahāgī.4.
 sītā kai ati bipati bisālā, binahī kahē bhali dīnadayālā.5.

दो०— निमिष निमिष करुनानिधि जाहिं कलप सम बीति ।

बेगि चलिअ प्रभु आनिअ भुज बल खल दल जीति ॥ ३१ ॥

Do.: nimiṣa nimiṣa karunānidhi jāhī kalapa sama bīti,
 begi chalia prabhu ānia bhujā bala khala dala jīti.31.

चौ०— सुनि सीता दुख प्रभु सुख अयना । भरि आए जल राजिव नयना ॥
 बचन कायँ मन मम गति जाही । सपनेहुँ बूझिअ बिपति कि ताही ॥ १ ॥
 कह हनुमंत बिपति प्रभु सोई । जब तव सुमिरन भजन न होई ॥
 केतिक बात प्रभु जातुधान की । रिपुहि जीति आनिबी जानकी ॥ २ ॥
 सुनु कपि तोहि समान उपकारी । नहिं कोउ सुर नर मुनि तनुधारी ॥
 प्रति उपकार करौं का तोरा । सनमुख होइ न सकत मन मोरा ॥ ३ ॥
 सुनु सुत तोहि उरिन मैं नाहीं । देखेऊँ करि बिचार मन माहीं ॥
 पुनि पुनि कपिहि चितव सुरत्राता । लोचन नीर पुलक अति गाता ॥ ४ ॥

Cau.: suni sītā dukha prabhu sukha ayanā, bhari āe jala rājiva nayanā.
 bachana kāyā mana mama gati jāhī, sapanehū būjhia bipati ki tāhī.1.
 kaha hanumanṁta bipati prabhu soī, jaba tava sumirana bhajana na hoī.
 ketika bāta prabhu jātudhāna kī, ripuhi jīti ānibī jānakī.2.
 sunu kapi tohi samāna upakārī, nahī kou sura nara muni tanudhārī.
 prati upakāra karauṁ kā torā, sanamukha hoi na sakata mana morā.3.
 sunu suta tohi urina maī nāhī, dekheu kari bichāra mana māhī.
 puni puni kapihi chitava suratrātā, lochana nīra pulaka ati gātā.4.

दो०— सुनि प्रभु बचन बिलोकि मुख गात हरषि हनुमंत ।
चरन परेउ प्रेमाकुल त्राहि त्राहि भगवंत ॥ ३२ ॥

Do.: suni prabhu bachana biloki mukha gāta haraṣi hanumaṁta,
charana pareu premākula trāhi trāhi bhagavaṁta .32.

चौ०— बार बार प्रभु चहड़ उठावा । प्रेम मगन तेहि उठब न भावा ॥
प्रभु कर पंकज कपि कें सीसा । सुमिरि सो दसा मगन गौरीसा ॥ १ ॥
सावधान मन करि पुनि संकर । लागे कहन कथा अति सुंदर ॥
कपि उठाइ प्रभु हृदयँ लगावा । कर गहि परम निकट बैठावा ॥ २ ॥
कहु कपि रावन पालित लंका । केहि बिधि दहेउ दुर्ग अति बंका ॥
प्रभु प्रसन्न जाना हनुमाना । बोला बचन बिगत अभिमाना ॥ ३ ॥
साखामृग कै बड़ि मनुसाई । साखा तें साखा पर जाई ॥
नाघि सिंधु हाटकपुर जारा । निसिचर गन बधि बिपिन उजारा ॥ ४ ॥
सो सब तव प्रताप रघुराई । नाथ न कछू मोरि प्रभुताई ॥ ५ ॥

Cau.: bāra bāra prabhu chahai uṭhāvā, prema magana tehi uṭhaba na bhāvā.
prabhu kara paṁkaja kapi kē sīsā, sumiri so dasā magana gaurīsā.1.
sāvadhāna mana kari puni sankara, lāge kahana kathā ati sundara.
kapi uṭhāi prabhu hrdayā lagāvā, kara gahi parama nikaṭa baiṭhāvā.2.
kahu kapi rāvana pālita lankā, kehi bidhi daheu durga ati baṁkā.
prabhu prasanna jānā hanumānā, bolā bachana bigata abhimānā.3.
sākhāmṛug kai badi manusāi, sākhā tēsākhā para jāi.
nāghi simḍhu hāṭakapura jārā, nisichara gana badhi bipina ujārā.4.
so saba tava pratāpa raghurāi, nātha na kachū mori prabhutāi.5.

दो०— ता कहँ प्रभु कछु अगम नहिं जा पर तुम्ह अनुकूल ।
तव प्रभावँ बड़वानलहिं जा रि सकइ खलु तूल ॥ ३३ ॥

Do.: tā kahū prabhu kachu agama nahī jā para tumha anukūla,
tava prabhāvābaavānalahi jāri sakai khalu tūla .33.

चौ०— नाथ भगति अति सुखदायनी । देहु कृपा करि अनपायनी ॥
सुनि प्रभु परम सरल कपि बानी । एवमस्तु तब कहेउ भवानी ॥ १ ॥
उमा राम सुभाउ जेहिं जाना । ताहि भजनु तजि भाव न आना ॥
यह संबाद जासु उर आवा । रघुपति चरन भगति सोइ पावा ॥ २ ॥
सुनि प्रभु बचन कहहिं कपिबुंदा । जय जय जय कृपाल सुखकंदा ॥
तब रघुपति कपिपतिहि बोलावा । कहा चलैं कर करहु बनावा ॥ ३ ॥
अब बिलंबु केहि कारन कीजे । तुरत कपिन्ह कहँ आयसु दीजे ॥
कौतुक देखि सुमन बहु बरषी । नभ तें भवन चले सुर हरषी ॥

Cau.: nātha bhagati ati sukhadāyanī, dehu kṛpā kari anapāyanī.
suni prabhu parama sarala kapi bānī, evamastu taba kaheu bhavānī.1.
umā rāma subhāu jehī jānā, tāhi bhajanu taji bhāva na ānā.
yaha sambād jāsu ura āvā, raghupati charana bhagati soi pāvā.2.
suni prabhu bachana kahāhi kapibṛmdā, jaya jaya jaya kṛpāla sukhakāmdā.
taba raghupati kapipatihi bolāvā, kahā chalaī kara karahu banāvā.3
aba bilāmbu kehi kārana kīje, turata kapinha kahū āyasu dīje.
kautuka dekhi sumana bahu baraṣī, nabha tē bhavana cale sura haraṣī.

दो०— कपिपति बेगि बोलाए आए जूथप जूथ।
नाना बरन अतुल बल बानर भालु बरूथ ॥ ३४ ॥

Do.: kapipati begi bolāe āe jūthapa jūtha,
nānā barana atula bala bānara bhālu barūtha.34.

चौ०— प्रभु पद पंकज नावहिं सीसा । गर्जहिं भालु महाबल कीसा ॥
देखी राम सकल कपि सेना । चितइ कृपा करि राजिव नैना ॥ १ ॥
राम कृपा बल पाइ कपिंदा । भए पच्छजुत मनहुं गिरिंदा ॥
हरषि राम तब कीन्ह पयाना । सगुन भए सुंदर सुभ नाना ॥ २ ॥
जासु सकल मंगलमय कीती । तासु पयान सगुन यह नीती ॥
प्रभु पयान जाना बैदेहीं । फरकि बाम अँग जनु कहि देहीं ॥ ३ ॥
जोइ जोइ सगुन जानकिहि होई । असगुन भयउ रावनहि सोई ॥
चला कटकु को बरनै पारा । गर्जहिं बानर भालु अपारा ॥ ४ ॥
नख आयुध गिरि पादपधारी । चले गगन महि इच्छाचारी ॥
केहरिनाद भालु कपि करहीं । डगमगाहिं दिग्गज चिक्करहीं ॥ ५ ॥

Cau.: prabhu pada pankaja nāvahī sīsā, garjahī bhālu mahābala kīsā.
dekhī rāma sakala kapi senā, chitai kṛpā kari rājiva nainā.1.
rāma kṛpā bala pāi kapiṁdā, bhae pacchajuta manahū girim̐dā.
haraṣi rāma taba kīnha payānā, saguna bhae sundara subha nānā.2.
jāsu sakala maṅgalamaya kīti, tāsu payāna saguna yaha nīti.
prabhu payāna jānā baidehī, pharaki bāma āga janu kahi dehī.3.
joi joi saguna jānakihi hoī, asaguna bhayau rāvanahi soī.
chalā kaṭaku ko baranai pāra, garjahī bānara bhālu apārā.4.
nakha āyudha giri pādapadhārī, chale gagana mahi icchācārī.
keharināda bhālu kapi karahī, ḍagamagāhī diggaja chikkarahī.5.

छं०— चिक्करहिं दिग्गज डोल महि गिरि लोल सागर खरभरे ।
 मन हरष सभ गंधर्ब सुर मुनि नाग किंनर दुख टरे ॥
 कटकटहिं मर्कट बिकट भट बहु कोटि कोटिन्ह धावहीं ।
 जय राम प्रबल प्रताप कोसलनाथ गुन गन गावहीं ॥ १ ॥
 सहि सक न भार उदार अहिपति बार बारहिं मोहई ।
 गह दसन पुनि पुनि कमठ पृष्ट कठोर सो किमि सोहई ॥
 रघुबीर रुचिर प्रयान प्रस्थिति जानि परम सुहावनी ।
 जनु कमठ खर्पर सर्पराज सो लिखत अबिचल पावनी ॥ २ ॥

Charṁ.: **chikkarahī diggaja ḍola mahi giri lola sāgara kharabhare,**
mana haraṣa sabha gaṁdharba sura muni nāga kinnara dukha ṭare.
katakatahī markata bikata bhata bahu koṭi koṭinha dhāvahī,
jaya rāma prabala pratāpa kosalanātha guna gana gāvahī.1.
sahi saka na bhāra udāra ahipati bāra bārahī mohaī,
gaha dasana puni puni kamaṭha pṛṣṭa kaṭhora so kimi sohaī.
raghubīra ruchira prayāna prasthiti jāni parama suhāvanī,
janu kamaṭha kharpara sarparāja so likhata abichal pāvanī.2.

दो०— एहि बिधि जाइ कृपानिधि उतरे सागर तीर।
जहँ तहँ लागे खान फल भालु बिपुल कपि बीर ॥ ३५ ॥

Do.: ehi bidhi jāi kṛpānidhi utare sāgara tīra,
jahā tahā lāge khāna phala bhālu bipula kapi bīra.35.

चौ०— उहाँ निसाचर रहहिं ससंका । जब तें जाइ गयउ कपि लंका ॥
निज निज गृहँ सब करहिं बिचारा । नहिं निसिचर कुल केर उबारा ॥ १ ॥
जासु दूत बल बरनि न जाई । तेहि आएँ पुर कवन भलाई ॥
दूतिन्ह सन सुनि पुरजन बानी । मंदोदरी अधिक अकुलानी ॥ २ ॥
रहसि जोरि कर पति पग लागी । बोली बचन नीति रस पागी ॥
कंत करष हरि सन परिहरहू । मोर कहा अति हित हियँ धरहू ॥ ३ ॥
समुझत जासु दूत कइ करनी । स्रवहिं गर्भ रजनीचर घरनी ॥
तासु नारि निज सचिव बोलाई । पठवहु कंत जो चहहु भलाई ॥ ४ ॥
तव कुल कमल बिपिन दुखदाई । सीता सीत निसा सम आई ॥
सुनहु नाथ सीता बिनु दीन्हें । हित न तुम्हार संभु अज कीन्हें ॥ ५ ॥

Cau.: uhā nisāchara rahahī sasamkā, jaba tē jāri gayau kapi lamkā.
nija nija grhā saba karahī bichārā, nahī nisichara kula kera ubārā.1.
jāsu dūta bala barani na jāi, tehi āē pura kavana bhalāi.
dūtinha sana suni purajana bānī, mandodarī adhika akulānī.2.
rahasi jori kara pati paga lāgi, bolī bachana nīti rasa pāgi.
kamta karaṣa hari sana pariharahū, mora kahā ati hita hiyaṅ dharahū.3.
samujhata jāsu dūta kai karani, stravahī garbha rajanīchara gharani.
tāsu nāri nija sachiva bolāi, paṭhavahu kant jo cahahu bhalāi.4.
tava kula kamala bipina dukhadāi, sītā sīta nisā sama āi.
sunahu nātha sītā binu dīnhē, hita na tumhāra sambhu aja kīnhē.5.

दो०— राम बान अहि गन सरिस निकर निसाचर भेक ।
जब लगि ग्रसत न तब लगि जतनु करहु तजि टेक ॥ ३६ ॥

Do.: rāma bāna ahi gana sarisa nikara nisāchara bheka,
jaba lagi grasata na taba lagi jatanu karahu taji ṭeka.36.

चौ०— श्रवन सुनी सठ ता करि बानी । बिहसा जगत बिदित अभिमानी ॥
सभय सुभाउ नारि कर साचा । मंगल महुँ भय मन अति काचा ॥ १ ॥
जौँ आवइ मर्कट कटकाई । जिअहिं बिचारे निसिचर खाई ॥
कंपहिं लोकप जाकीं त्रासा । तासु नारि सभित बड़ि हासा ॥ २ ॥
अस कहि बिहसि ताहि उर लाई । चलेउ सभाँ ममता अधिकाई ॥
मंदोदरी हृदयँ कर चिंता । भयउ कंत पर बिधि बिपरीता ॥ ३ ॥
बैठेउ सभाँ खबरि असि पाई । सिंधु पार सेना सब आई ॥
बूझेसि सचिव उचित मत कहहू । ते सब हँसे मष्ट करि रहहू ॥ ४ ॥
जितेहु सुरासुर तब श्रम नाही । नर बानर केहि लेखे माहीं ॥ ५ ॥

Cau.: śravana sunī saṭha tā kari bānī, bihasā jagata bidita abhimānī.
sabhaya subhāu nāri kara sāchā, maṅgala mahū bhaya mana ati kācā.1.
jauṅ āvai markṭa kaṭakāi, jiahī bicāre nisicara khāi.
kaṁpahī lokapa jākī trāsā, tāsu nāri sabhīta baRi hāsā.2.
asa kahi bihasi tāhi ura lāi, caleu sabhānamatā adhikāi.
mandodarī hṛdayā kara cintā, bhayau kanta para bidhi biparītā.3.
baiṭheu sabhā khabari asi pāi, sindhu paar senā saba āi.
būjhesi sachiva ucita mata kahahu, te saba ṅase maṣṭa kari rahahū.4.
jitehu surāsura taba śrama nāhī, nara bānara kehi lekhe māhī.5.

दे०— सचिव बैद गुर तीनि जौं प्रिय बोलहिं भय आस ।
राज धर्म तन तीनि कर होइ बेगिहीं नास ॥ ३७ ॥

Do.: saciva baida gura tīni jaũ priya bolahĩ bhaya āsa,
rāja dharma tana tīni kara hoi begihĩ nāsa.37.

चौ०— सोइ रावन कहुं बनी सहाई । अस्तुति करहिं सुनाइ सुनाई ॥
अवसर जानि बिभीषनु आवा । भ्राता चरन सीसु तेहिं नावा ॥ १ ॥
पुनि सिरु नाइ बैठ निज आसन । बोला बचन पाइ अनुसासन ॥
जौ कृपाल पूँछिहु मोहि बाता । मति अनुरूप कहउँ हित ताता ॥ २ ॥
जो आपन चाहै कल्याना । सुजसु सुमति सुभ गति सुख नाना ॥
सो परनारि लिलार गोसाई । तजउ चउथि के चंद कि नाई ॥ ३ ॥
चौदह भुवन एक पति होई । भूतद्रोह तिष्ठइ नहिं सोई ॥
गुन सागर नागर नर जोऊ । अल्प लोभ भल कहइ न कोऊ ॥ ४ ॥

Cau.: soi rāvana kahũ banī sahāi, astuti karahĩ sunāi sunāi.
avasara jāni bibhīṣanu āvā, bhrātā charana sīsu tehĩ nāvā.1.
puni siru nāi baiṭha nija āsana, bolā bachana pāi anusāsana.
jau kṛpāla pū̃chihu mohi bātā, mati anurūpa kahaũ hita tātā.2.
jo āpana chāhai kalyānā, sujasu sumati subha gati sukha nānā.
so paranāri lilāra gosāi, tajau chauthi ke caṁda ki nāi.3.
chaudaha bhuvana eka pati hoī, bhūtdroha tiṣṭhai nahĩ soi.
guna sāgara nāgara nara joũ, alapa lobha bhala kahai na koũ.4.

दौ०— काम क्रोध मद लोभ सब नाथ नरक के पंथ।
सब परिहरि रघुबीरहि भजहु भजहिं जेहि संत ॥ ३८ ॥

Do.: kāma krodha mada lobha saba nātha naraka ke pantha,
saba parihari raghubīrahi bhajahu bhajahī jehi santa.38.

चौ०— तात राम नहिं नर भूपाला । भुवनेस्वर कालहु कर काला ॥
ब्रह्म अनामय अज भगवंता । व्यापक अजित अनादि अनंता ॥ १ ॥
गो द्विज धेनु देव हितकारी । कृपा सिंधु मानुष तनुधारी ॥
जन रंजन भंजन खल ब्राता । बेद धर्म रच्छक सुनु भ्राता ॥ २ ॥
ताहि बयरु तजि नाइअ माथा । प्रनतारति भंजन रघुनाथा ॥
देहु नाथ प्रभु कहुँ बैदेही । भजहु राम बिनु हेतु सनेही ॥ ३ ॥
सरन गएँ प्रभु ताहु न त्यागा । बिस्व द्रोह कृत अघ जेहि लागा ॥
जासु नाम त्रय ताप नसावन । सोइ प्रभु प्रगट समुझु जियँ रावन ॥ ४ ॥

Cau.: tāta rāma nahī nara bhūpālā, bhuvanesvara kālahu kara kālā.
brahma anāmaya aja bhagavāntā, byāpaka ajita anādi anāntā.1.
go dvija dhenu deva hitakārī, kṛpā simdhu mānuṣa tanudhārī.
jana ranjana bhanjana khala brātā, beda dharma racchaka sunu bhrātā.2.
tāhi bayaru taji nāia māthā, pranatārati bhanjana raghunāthā.
dehu nātha prabhu kahū baidehī, bhajahu rāma binu hetu sanehī.3.
sarana gaë prabhu tāhu na tyāgā, bisva droha kṛta agha jehi lāgā.
jāsu nāma traya tāpa nasāvana, soi prabhu pragaṭa samujhu jiyā rāvana.4.

दो०— बार बार पद लागउँ बिनय करउँ दससीस ।
 परिहरि मान मोह मद भजहु कोसलाधीस ॥ ३९ (क) ॥
 मुनि पुलस्ति निज सिष्य सन कहि पठई यह बात ।
 तुरत सो मैं प्रभु सन कही पाइ सुअवसरु तात ॥ ३९ (ख) ॥

Do.: bāra bāra pada lāgaū binaya karaū dasasīsa,
 parihari māna moha mada bhajahu kosalādhīsa.39(A).
 muni pulasti nija siṣya sana kahi paṭhāi yaha bāta,
 turata so maī prabhu sana kahī pāi suavasaru tāta.39(B).

चौ०— माल्यवंत अति सचिव सयाना । तासु बचन सुनि अति सुख माना ॥
 तात अनुज तव नीति बिभूषन । सो उर धरहु जो कहत बिभीषन ॥ १ ॥
 रिपु उतकरष कहत सठ दोऊ । दूरि न करहु इहाँ हइ कोऊ ॥
 माल्यवंत गृह गयउ बहोरी । कहइ बिभीषनु पुनि कर जोरी ॥ २ ॥
 सुमति कुमति सब कें उर रहहीं । नाथ पुरान निगम अस कहहीं ॥
 जहाँ सुमति तहँ संपति नाना । जहाँ कुमति तहँ बिपति निदाना ॥ ३ ॥
 तव उर कुमति बसी बिपरीता । हित अनहित मानहु रिपु प्रीता ॥
 कालराति निसिचर कुल केरी । तेहि सीता पर प्रीति घनेरी ॥ ४ ॥

Cau.: mālyavarṁta ati sachiva sayānā, tāsu bachana suni ati sukha mānā.
 tāta anuja tava nīti bibhūṣana, so ura dharahu jo kahata bibhīṣana.1.
 rīpu utakaraṣa kahata saṭha doū, dūri na karahu ihā hai koū.
 mālyavarṁta gr̥ha gayau bahorī, kahai bibhīṣanu puni kara jorī.2.
 sumati kumati saba kē ura rahahī, nātha purāna nigama asa kahahī.
 jahā sumati tahā saṁpati nānā, jahākumati tahā bipati nidānā.3.
 tava ura kumati basī biparītā, hita anahita mānahu ripu prītā.
 kālarāti nisichara kula kerī, tehi sītā para prīti ghanerī.4.

दो०— तात चरन गहि मागउँ राखहु मोर दुलार।
सीता देहु राम कहँ अहित न होइ तुम्हार ॥ ४० ॥

Do.: tāta charana gahi māgaū rākhahu mora dulāra,
sītā dehu rāma kahū ahita na hoi tumhāra.40.

चौ०— बुध पुरान श्रुति संमत बानी। कही बिभीषन नीति बखानी ॥
सुनत दसानन उठा रिसाई। खल तोहि निकट मृत्यु अब आई ॥ १ ॥
जिअसि सदा सठ मोर जिआवा। रिपु कर पच्छ मूढ़ तोहि भावा ॥
कहसि न खल अस को जग माहीं। भुज बल जाहि जिता मैं नाहीं ॥ २ ॥
मम पुर बसि तपसिन्ह पर प्रीती। सठ मिलु जाइ तिन्हहि कहु नीती ॥
अस कहि कीन्हेसि चरन प्रहारा। अनुज गहे पद बारहिं बारा ॥ ३ ॥
उमा संत कइ इहइ बड़ाई। मंद करत जो करइ भलाई ॥
तुम्ह पितु सरिस भलेहिं मोहि मारा। रामु भजें हित नाथ तुम्हारा ॥ ४ ॥
सचिव संग लै नभ पथ गयऊ। सबहि सुनाइ कहत अस भयऊ ॥ ५ ॥

Cau.: budha purāna śhruti saṁmata bānī, kahī bibhīṣana nīti bakhānī.
sunata dasānana uṭhā risāī, khala tohi nikāṭa mṛtyu aba āī.1.
jiasi sadā saṭha mora jiāvā, ripu kara paccha mūrha tohi bhāvā.
kahasi na khala asa ko jaga māhī, bhuja bala jāhi jītā maī nāhī.2.
mama pura basi tapasinha para prīti, saṭha milu jāi tinhahi kahu nīti.
asa kahi kīnhesi charana prahārā, anuja gahe pada bārahī bārā.3.
umā santa kai ihai badāī, manda karata jo karai bhalāī.
tumha pitu sarisa bhalehī mohi mārā, rāmu bhajēhita nātha tumhārā.4.
sachiva sahga lai nabha patha gayāū, sabahi sunāi kahata asa bhayaū.5.

दो०— रामु सत्यसंकल्प प्रभु सभा कालबस तोरि।
मैं रघुबीर सरन अब जाऊँ देहु जनि खोरि ॥ ४१ ॥

Do.: rāmu satyasamkalpa prabhu sabhā kālabasa tori,
mañ raghubīra sarana aba jāū dehu jani khori.41.

चौ०— अस कहि चला बिभीषनु जबहीं। आयूहीन भए सब तबहीं ॥
साधु अवग्या तुरत भवानी। कर कल्यान अखिल कै हानी ॥ १ ॥
रावन जबहिं बिभीषन त्यागा। भयउ बिभव बिनु तबहिं अभागा ॥
चलेउ हरषि रघुनायक पाहीं। करत मनोरथ बहु मन माहीं ॥ २ ॥
देखिहउँ जाइ चरन जलजाता। अरुन मृदुल सेवक सुखदाता ॥
जे पद परसि तरी रिषिनारी। दंडक कानन पावनकारी ॥ ३ ॥
जे पद जनकसुताँ उर लाए। कपट कुरंग संग धर धाए ॥
हर उर सर सरोज पद जेई। अहोभाग्य मैं देखिहउँ तेई ॥ ४ ॥

Cau.: asa kahi chalā bibhīṣanu jabahī, āyūhīna bhae saba tabahī.
sādhu avagyā turata bhavānī, kara kalyāna akhila kai hānī.1.
rāvana jabahī bibhīṣana tyāgā, bhayau bibhava binu tabahī abhāgā.
chaleu haraṣi raghunāyaka pāhī karata manoratha bahu mana māhī.2.
dekhīhaū jāi charana jalajātā, aruna mṛdula sevaka sukhadātā.
je pada parasi tarī riṣinārī, danḍaka kānana pāvanakārī.3.
je pada janakasutā ura lāe, kapaṭa kuranga sanga dhara dhāe.
hara ura sara saroja pada jeī, ahobhāgya mañ dekhīhaū teī.4.

दो०— जिन्ह पायन्ह के पादुकन्हि भरतु रहे मन लाइ ।
ते पद आजु बिलोकिहउँ इन्ह नयनन्हि अब जाइ ॥ ४२ ॥

Do.: jinha pāyanha ke pādukanhi bharatu rahe mana lāi,
te pada āju bilokihaū inha nayananihi aba jāi.42.

चौ०— एहि बिधि करत सप्रेम बिचारा । आयउ सपदि सिंधु एहिं पारा ॥
कपिन्ह बिभीषनु आवत देखा । जाना कोउ रिपु दूत बिसेषा ॥ १ ॥
ताहि राखि कपीस पहिं आए । समाचार सब ताहि सुनाए ॥
कह सुग्रीव सुनहु रघुराई । आवा मिलन दसानन भाई ॥ २ ॥
कह प्रभु सखा बूझिऐ काहा । कहइ कपीस सुनहु नरनाहा ॥
जानि न जाइ निसाचर माया । कामरूप केहि कारन आया ॥ ३ ॥
भेद हमार लेन सठ आवा । राखिअ बाँधि मोहि अस भावा ॥
सखा नीति तुम्ह नीकि बिचारी । मम पन सरनागत भयहारी ॥ ४ ॥
सुनि प्रभु बचन हरष हनुमाना । सरनागत बच्छल भगवाना ॥ ५ ॥

Cau.: ehi bidhi karata saprema bichārā, āyau sapadi simdhu ehi pārā.
kapinha bibhīṣanu āvata dekhā, jānā kou ripu dūta biseṣā.1.
tāhi rākhi kapīsa pahī ãe, samāchāra saba tāhi sunāe.
kaha sugrīva sunahu raghurāi, āvā milana dasānana bhāi.2.
kaha prabhu sakhā būjhiai kāhā, kahai kapīsa sunahu naranāhā.
jāni na jāi nisāchara māyā, kāmarūpa kehi kārana āyā.3.
bheda hamāra lena saṭha āvā, rākhia bādhi mohi asa bhāvā.
sakhā nīti tumha nīki bicārī, mama pana saranāgata bhayahārī.4.
suni prabhu bachana haraṣa hanumānā, saranāgata bacchala bhagavānā.5.

दो०— सरनागत कहूँ जे तजहिं निज अनहित अनुमानि ।
ते नर पावँर पापमय तिन्हहि बिलोकत हानि ॥ ४३ ॥

Do.: saranāgata kahū̃ je tajahī̃ nija anahita anumāni,
te nara pāvāra pāpamaya tinhahi bilokata hāni.43.

चौ०— कोटि बिप्र बध लागहिं जाहूँ । आँ सरन तजउँ नहिं ताहूँ ॥
सनमुख होइ जीव मोहि जबहीं । जन्म कोटि अघ नासहिं तबहीं ॥ १ ॥
पापवंत कर सहज सुभाऊ । भजनु मोर तेहि भाव न काऊ ॥
जौँ पै दुष्टहृदय सोइ होई । मोरें सनमुख आव कि सोई ॥ २ ॥
निर्मल मन जन सो मोहि पावा । मोहि कपट छल छिद्र न भावा ॥
भेद लेन पठवा दससीसा । तबहुँ न कछु भय हानि कपीसा ॥ ३ ॥
जग महुँ सखा निसाचर जेते । लछिमनु हनइ निमिष महुँ तेते ॥
जौँ सभीत आवा सरनाई । रखिहउँ ताहि प्रान की नाई ॥ ४ ॥

Cau.: koṭi bipra badha lāgahī̃ jāhū̃, ā̃ sarana tajaū̃ nahī̃ tāhū̃.
sanamukha hoi jīva mohi jabahī̃, janma koṭi agha nāsahī̃ tabahī̃.1.
pāpavarṇta kara sahaja subhāū̃, bhajanu mora tehi bhāva na kāū̃.
jaū̃ pai duṣṭahrdaya soi hoī̃, morē̃ sanamukha āva ki soi.2.
nirmala mana jana so mohi pāvā, mohi kapaṭa chal chidra na bhāvā.
bheda lena paṭhavā dasasīsā, tabahū̃ na kachu bhaya hāni kapīsā.3.
jaga mahū̃ sakhā nisāchara jete, lachimanu hanai nimiṣa maṅṅu tete.
jaū̃ sabhīta āvā saranāī̃, rakhihaū̃ tāhi prāna kī nāī̃.4.

दो०— उभय भाँति तेहि आनहु हँसि कह कृपानिकेत ।
जय कृपाल कहि कपि चले अंगद हनू समेत ॥ ४४ ॥

Do.: ubhaya bhāti tehi ānahu hāsi kaha kṛpāniketa,
jaya kṛpāla kahi kapi cale angada hanū sameta.44.

चौ०— सादर तेहि आगें करि बानर । चले जहाँ रघुपति करुनाकर ॥
दूरिहि ते देखे द्वौ भ्राता । नयनानंद दान के दाता ॥ १ ॥
बहुरि राम छबिधाम बिलोकी । रहेउ ठटुकि एकटक पल रोकी ॥
भुज प्रलंब कंजारुन लोचन । स्यामल गात प्रनत भय मोचन ॥ २ ॥
सिंघ कंध आयत उर सोहा । आनन अमित मदन मन मोहा ॥
नयन नीर पुलकित अति गाता । मन धरि धीर कही मृदु बाता ॥ ३ ॥
नाथ दसानन कर मैं भ्राता । निसिचर बंस जनम सुरत्राता ॥
सहज पापप्रिय तामस देहा । जथा उलूकहि तम पर नेहा ॥ ४ ॥

Cau.: sādara tehi āgē kari bānara, chale jāhā raghupati karunākara.
dūrihi te dekhe dvau bhrātā, nayanānanda dāna ke dātā.1.
bahuri rāma chabidhām bilokī, raheu ṭhaṭuki ekaṭaka pala rokī.
bhuja pralamba kaṁjārūna lochana, syāmala gāta pranata bhaya mochana.2.
simgha kaṁdha āyata ura sohā, ānana amita madana mana mohā.
nayana nīra pulakita ati gātā, mana dhari dhīra kahī mṛdu bātā.3.
nātha dasānana kara maī bhrātā, nisichara bansa janama suratrātā.
sahaja pāpaprīya tāmasa dehā, jathā ulūkahi tama para nehā.4.

दो०— श्रवन सुजसु सुनि आयउँ प्रभु भंजन भव भीर ।
त्राहि त्राहि आरति हरन सरन सुखद रघुबीर ॥ ४५ ॥

Do.: śravana sujasa suni āyaṁprabhu bhanjana bhava bhīra,
trāhi trāhi ārati harana sarana sukhada raghubīra.45.

चौ०— अस कहि करत दंडवत देखा । तुरत उठे प्रभु हरष बिसेषा ॥
दीन बचन सुनि प्रभु मन भावा । भुज बिसाल गहि हृदयँ लगावा ॥ १ ॥
अनुज सहित मिलि ढिग बैठारी । बोले बचन भगत भयहारी ॥
कहु लंकेस सहित परिवारा । कुसल कुठाहर बास तुम्हारा ॥ २ ॥
खल मंडलीं बसहु दिनु राती । सखा धरम निबहड़ केहि भाँती ॥
मैं जानउँ तुम्हारि सब रीती । अति नय निपुन न भाव अनीती ॥ ३ ॥
बरु भल बास नरक कर ताता । दुष्ट संग जनि देइ बिधाता ॥
अब पद देखि कुसल रघुराया । जौं तुम्ह कीन्हि जानि जन दाया ॥ ४ ॥

Cau.: asa kahi karata daṁḍavata dekhā, turata uṭhe prabhu haraṣa biseṣā.
 dīna bacana suni prabhu mana bhāvā, bhuja bisāla gahi ḥṛdayā lagāvā.1.
 anuja sahita mili ḍhiga baiṭhārī, bole bacana bhagata bhayahārī.
 kahu laṁkesa sahita parivārā, kusala kuṭhahara bāsa tumhārā.2.
 khala maṁḍalī basahu dinu rātī, sakhā dharama nibahai kehi bhāṭī.
 maī jānaū tumhārī saba rītī, ati naya nipuna na bhāva anītī.3.
 baru bhala bāsa naraka kara tātā, duṣṭa saṁga jani dei bidhātā.
 aba pada dekhi kusala raghurāyā, jaū tumha kīnhi jāni jana dāyā.

दो०— तब लगी कुसल न जीव कहूँ सपनेहूँ मन बिश्राम ।
 जब लगी भजत न राम कहूँ सोक धाम तजि काम ॥ ४६ ॥

Do.: taba lagi kusala na jīva kahū sapanehū mana biśrāma,
 jaba lagi bhajata na rāma kahū soka dhāma taji kāma.46.

चौ०— तब लगी हृदयँ बसत खल नाना । लोभ मोह मच्छर मद माना ॥
 जब लगी उर न बसत रघुनाथा । धरें चाप सायक कटि भाथा ॥ १ ॥
 ममता तरुन तमी अँधिआरी । राग द्वेष उलूक सुखकारी ॥
 तब लगी बसति जीव मन माहीं । जब लगी प्रभु प्रताप रबि नाहीं ॥ २ ॥
 अब मैं कुसल मिटे भय भारे । देखि राम पद कमल तुम्हारे ॥
 तुम्ह कृपाल जा पर अनुकूला । ताहि न ब्याप त्रिबिध भव सूला ॥ ३ ॥
 मैं निसिचर अति अधम सुभाऊ । सुभ आचरनु कीन्ह नहिं काऊ ॥
 जासु रूप मुनि ध्यान न आवा । तेहिं प्रभु हरषि हृदयँ मोहि लावा ॥ ४ ॥

Cau.: taba lagi ḥṛdayā basata khala nānā, lobha moha macchara mada mānā.
 jaba lagi ura na basata raghunāthā, dharē chāpa sāyaka kaṭi bhāthā.1.
 mamatā taruna tamī āḍhiārī, rāga dveṣa ulūka sukhakārī.
 taba lagi basati jīva mana māhī, jaba lagi prabhu pratāpa rabi nāhī.2.
 aba maī kusala miṭe bhaya bhāre, dekhi rāma pada kamala tumhāre.
 tumha kṛpāla jā para anukūlā, tāhi na byāpa tribidha bhava sūlā.3.
 maī nisichara ati adhama subhāū, subha aacaranu kīnha nahī kāū.
 jāsu rūpa muni dhyāna na āvā, tehī prabhu haraṣi ḥṛdayā mohi lāvā.4.

दो०— अहोभाग्य मम अमित अति राम कृपा सुख पुंज ।
देखेउँ नयन बिरंचि सिव सेव्य जुगल पद कंज ॥ ४७ ॥

Do.: ahobhāgya mama amita ati rāma kṛpā sukha punja,
dekheñayana biranci siva sebya jugala pada kanja.47.

चौ०— सुनहु सखा निज कहउँ सुभाऊ । जान भुसुंङि संभु गिरिजाऊ ॥
जौं नर होइ चराचर द्रोही । आवै सभय सरन तकि मोही ॥ १ ॥
तजि मद मोह कपट छल नाना । करउँ सद्य तेहि साधु समाना ॥
जननी जनक बंधु सुत दारा । तनु धनु भवन सुहृद परिवारा ॥ २ ॥
सब कै ममता ताग बटोरी । मम पद मनहि बाँध बरि डोरी ॥
समदरसी इच्छा कछु नाहीं । हरष सोक भय नहिं मन माहीं ॥ ३ ॥
अस सज्जन मम उर बस कैसें । लोभी हृदयँ बसइ धनु जैसें ॥
तुम्ह सारिखे संत प्रिय मोरें । धरउँ देह नहिं आन निहोरें ॥ ४ ॥

Cau.: sunahu sakhā nija kahañ subhāū, jāna bhusuṁḍi sambhu girijāū.
jañ nara hoi charācara drohī, āvai sabhaya sarana taki mohī.1.
taji mada moha kapaṭa chala nānā, karañsadya tehi sādhu samānā.
jananī janaka bandhu suta dārā, tanu dhanu bhavana suhṛda parivārā.2.
saba kai mamatā tāga baṭorī, mama pada manahi bādha bari ḍorī.
samadarasī icchā kachu nāhī, haraṣa soka bhaya nahī mana māhī.3.
asa sajjana mama ura basa kaisē, lobhī hṛdayā basai dhanu jaisē.
tumha sārikhe santa priya morē, dharañ deha nahī āna nihorē.4.

दो०— सगुन उपासक परहित निरत नीति दृढ नेम ।
ते नर प्रान समान मम जिन्ह कें द्विज पद प्रेम ॥ ४८ ॥

Do.: saguna upāsaka parahita nirata nīti dṛdha nema,
te nara prāna samāna mama jinha kē dvija pada prema.48.

चौ०— सुनु लंकेस सकल गुन तोरें । तातें तुम्ह अतिसय प्रिय मोरें ॥
राम बचन सुनि बानर जूथा । सकल कहहिं जय कृपा बरूथा ॥ १ ॥
सुनत बिभीषनु प्रभु कै बानी । नहिं अघात श्रवनामृत जानी ॥
पद अंबुज गहि बारहिं बारा । हृदयँ समात न प्रेमु अपारा ॥ २ ॥
सुनहु देव सचराचर स्वामी । प्रनतपाल उर अंतरजामी ॥
उर कछु प्रथम बासना रही । प्रभु पद प्रीति सरित सो बही ॥ ३ ॥
अब कृपाल निज भगति पावनी । देहु सदा सिव मन भावनी ॥
एवमस्तु कहि प्रभु रनधीरा । मागा तुरत सिंधु कर नीरा ॥ ४ ॥
जदपि सखा तव इच्छा नाहीं । मोर दरसु अमोघ जग माहीं ॥
अस कहि राम तिलक तेहि सारा । सुमन बृष्टि नभ भई अपारा ॥ ५ ॥

Cau.: sunu lankesa sakala guna torē, tātē tumha atisaya priya morē,
rāma bachana suni bānara jūthā, sakala kahahī jaya kṛpā barūthā.1.
sunata bibhīṣanu prabhu kai bānī, nahī aghāta śravanāmṛta jānī.
pada ambuja gahi bārahī bārā, hṛdayā samāta na premu apārā.2.
sunahu deva sacharācara svāmī, pranatapāla ura amtarajāmī.
ura kachu prathama bāsanā rahī, prabhu pada prīti sarita so bahī.3.
aba kṛpāla nija bhagati pāvanī, dehu sadā siva mana bhāvanī.
evamastu kahi prabhu ranadhīrā, māgā turata sirīndhu kara nīrā.4.
jadapi sakhā tava icchā nāhī, mora darasu amogha jaga māhī.
asa kahi rāma tilaka tehi sārā, sumana bṛṣṭi nabha bhāī apārā.5.

दो०— रावन क्रोध अनल निज स्वास समीर प्रचंड ।
 जरत बिभीषनु राखेउ दीन्हेउ राजु अखंड ॥ ४९ (क) ॥
 जो संपति सिव रावनहि दीन्हि दिँ दस माथ ।
 सोइ संपदा बिभीषनहि सकुचि दीन्हि रघुनाथ ॥ ४९ (ख) ॥

Do.: rāvana krodha anala nija svāsa samīra pracanda,
 jarata bibhīṣanu rākheu dīnheu rāju akhanda.49(A).
 jo saṁpati siva rāvanahi dīnhi diē dasa mātha,
 soi saṁpadā bibhīṣanahi sakhuci dīnhi raghunātha.49(B).

चौ०— अस प्रभु छाड़ि भजहिं जे आना । ते नर पसु बिनु पूँछ बिषाना ॥
 निज जन जानि ताहि अपनावा । प्रभु सुभाव कपि कुल मन भावा ॥ १ ॥
 पुनि सर्बग्य सर्ब उर बासी । सर्वरूप सब रहित उदासी ॥
 बोले बचन नीति प्रतिपालक । कारन मनुज दनुज कुल घालक ॥ २ ॥
 सुनु कपीस लंकापति बीरा । केहि बिधि तरिअ जलधि गंभीरा ॥
 संकुल मकर उरग झष जाती । अति अगाध दुस्तर सब भाँती ॥ ३ ॥
 कह लंकेस सुनहु रघुनायक । कोटि सिंधु सोषक तव सायक ॥
 जद्यपि तदपि नीति असि गाई । बिनय करिअ सागर सन जाई ॥ ४ ॥

Cau.: asa prabhu chādi bhajahī je ānā, te nara pasu binu pū̄cha biṣānā.
 nija jana jāni tāhi apanāvā, prabhu subhāva kapi kula mana bhāvā.1.
 puni sarbagya sarba ura bāsī, sarbarūpa saba rahita udāsī.
 bole bachana nīti pratipālaka, kārana manuja danuja kula ghālaka.2.
 sunu kapīsa lankāpati bīrā, kehi bidhi taria jaladhi gambhīrā.
 saṁkula makara uraga jhaṣa jāti, ati agādha dustara saba bhāti.3.
 kaha laṁkesa sunahu raghunāyaka, koṭi siṁdhu soṣaka tava sāyaka.
 jadyapi tadapi nīti asi gāi, binaya karia sāgara sana jāi.4.

दो०— प्रभु तुम्हार कुलगुर जलधि कहिहि उपाय बिचारि ।
बिनु प्रयास सागर तरिहि सकल भालु कपि धारि ॥ ५० ॥

Do.: prabhu tumhāra kulagura jaladhi kahihi upāya bichāri,
binu prayāsa sāgara tarihi sakala bhālu kapi dhāri.50.

चौ०— सखा कही तुम्ह नीकि उपाई । करिअ दैव जौं होइ सहाई ॥
मंत्र न यह लछिमन मन भावा । राम बचन सुनि अति दुख पावा ॥ १ ॥
नाथ दैव कर कवन भरोसा । सोषिअ सिंधु करिअ मन रोसा ॥
कादर मन कहुँ एक अधारा । दैव दैव आलसी पुकारा ॥ २ ॥
सुनत बिहसि बोले रघुबीरा । ऐसेहिं करब धरहु मन धीरा ॥
अस कहि प्रभु अनुजहि समुझाई । सिंधु समीप गए रघुराई ॥ ३ ॥
प्रथम प्रनाम कीन्ह सिरु नाई । बैठे पुनि तट दर्भ डसाई ॥
जबहिं बिभीषन प्रभु पहिं आए । पाछें रावन दूत पठाए ॥ ४ ॥

Cau.: sakhā kahī tumha nīki upāi, karia daiva jañhoi sahāi.
mantra na yaha lachiman mana bhāvā, rāma bachana suni ati dukha pāvā.1.
nātha daiva kara kavana bharosā, soṣia sim̄dhu karia mana rosā.
kādara mana kahū eka adhārā, daiva daiva ālasī pukārā.2.
sunata bihasi bole raghubīrā, aisehi karaba dharahu mana dhīrā.
asa kahi prabhu anujahi samujhāi, sindhu samīpa gae raghurāi.3.
prathama pranāma kīnha siru nāi, baiṭhe puni taṭa darbha ḍasāi.
jabahi bibhīṣana prabhu pahī ãe, pāchē rāvana dūta paṭhāe.4.

दो०— सकल चरित तिन्ह देखे धरें कपट कपि देह।
प्रभु गुन हृदयँ सराहहिं सरनागत पर नेह ॥५१॥

Do.: sakala charita tinha dekhe dharē kapaṭa kapi deha,
prabhu guna hṛdayā sarāhahī saranāgata para neha.51.

चौ०— प्रगट बखानहिं राम सुभाऊ। अति सप्रेम गा बिसरि दुराऊ ॥
रिपु के दूत कपिन्ह तब जाने। सकल बाँधि कपीस पहिं आने ॥ १ ॥
कह सुग्रीव सुनहु सब बानर। अंग भंग करि पठवहु निसिचर ॥
सुनि सुग्रीव बचन कपि धाए। बाँधि कटक चहु पास फिराए ॥ २ ॥
बहु प्रकार मारन कपि लागे। दीन पुकारत तदपि न त्यागे ॥
जो हमार हर नासा काना। तेहि कोसलाधीस कै आना ॥ ३ ॥
सुनि लछिमन सब निकट बोलाए। दया लागि हँसि तुरत छोड़ाए ॥
रावन कर दीजहु यह पाती। लछिमन बचन बाचु कुलघाती ॥ ४ ॥

Cau.: pragāṭa bakhānahī rāma subhāū, ati saprema gā bisari durāū.
ripu ke dūta kapinha taba jāne, sakala bādhi kapīsa pahī āne.1.
kaha sugrīva sunahu saba bānara, anga bhanga kari paṭhavahu nisicara.
suni sugrīva bachana kapi dhāe, bādhi kaṭaka chahu pāsa phirāe.2.
bahu prakāra mārana kapi lāge, dīna pukārata tadapi na tyāge.
jo hamāra hara nāsā kānā, tehi kosalādhīsa kai ānā.3.
suni lachimana saba nikaṭa bolāe, dayā lāgi hāsi turata chodāe.
rāvana kara dījahu yaha pātī, lachimana bachana bāchu kulaghātī.4.

दो०— कहेहु मुखागर मूढ सन मम संदेसु उदार।
सीता देइ मिलहु न त आवा कालु तुम्हार॥५२॥

Do.: kahehu mukhāgara mūdha sana mama sandesu udāra,
sītā dei milahu na ta āvā kālu tumhāra.52.

चौ०— तुरत नाइ लछिमन पद माथा। चले दूत बरनत गुन गाथा॥
कहत राम जसु लंकाँ आए। रावन चरन सीस तिन्ह नाए॥१॥
बिहसि दसानन पूँछी बाता। कहसि न सुक आपनि कुसलाता॥
पुनि कहु खबरि बिभीषन केरी। जाहि मृत्यु आई अति नेरी॥२॥
करत राज लंका सठ त्यागी। होइहि जव कर कीट अभागी॥
पुनि कहु भालु कीस कटकाई। कठिन काल प्रेरित चलि आई॥३॥
जिन्ह के जीवन कर रखवारा। भयउ मृदुल चित सिंधु बिचारा॥
कहु तपसिन्ह कै बात बहोरी। जिन्ह के हृदयँ त्रास अति मोरी॥४॥

Cau.: turata nāi lachimana pada māthā, chale dūta baranata guna gāthā.
kahata rāma jasu laṅkā āe, rāvana charana sīsa tinha nāe.1.
bihasi dasānana pū̄chī bātā, kahasi na suka āpani kusalātā.
puni kahu khabari bibhīṣana kerī, jāhi mṛtyu āi ati nerī.2.
karata rāja laṅkā saṭha tyāgī, hoihi java kara kiṭa abhāgī.
puni kahu bhālu kīsa kaṭakāi, kaṭhina kāla prerita chali āi.3.
jinha ke jīvana kara rakhavārā, bhayau mṛdula chit sindhu bichārā.
kahu tapasinha kai bāta bahorī, jinha ke hṛdayā trāsa ati morī.4.

दो०— की भइ भेंट कि फिरि गए श्रवन सुजसु सुनि मोर।
कहसि न रिपु दल तेज बल बहुत चकित चित तोर॥५३॥

Do.: kī bhai bheṅṭa ki phiri gae śravana sujasu suni mora,
kahasi na ripu dala teja bala bahuta chakita cita tora.53.

चौ०— नाथ कृपा करि पूँछेहु जैसें। मानहु कहा क्रोध तजि तैसें॥
मिला जाइ जब अनुज तुम्हारा। जातहिं राम तिलक तेहि सारा॥१॥
रावन दूत हमहि सुनि काना। कपिन्ह बाँधि दीन्हे दुख नाना॥
श्रवन नासिका काटैं लागे। राम सपथ दीन्हें हम त्यागे॥२॥
पूँछिहु नाथ राम कटकाई। बदन कोटि सत बरनि न जाई॥
नाना बरन भालु कपि धारी। बिकटानन बिसाल भयकारी॥३॥
जेहिं पुर दहेउ हतेउ सुत तोरा। सकल कपिन्ह महँ तेहि बलु थोरा॥
अमित नाम भट कठिन कराला। अमित नाग बल बिपुल बिसाला॥४॥

Cau.: nātha kṛpā kari pūchehu jaisē, mānahu kahā krodha taji taisē.
milā jāi jaba anuja tumhārā, jātaḥī rāma tilaka tehi sārā.1.
rāvana dūta hamahi suni kānā, kapinha bādhi dīnhe dukha nānā.
śravana nāsikā kāṭāī lāge, rāma sapatha dīnhē hama tyāge.2.
pūchihu nātha rāma kaṭakāī, badana koṭi sata barani na jāi.
nānā barana bhālu kapi dhārī, bikaṭānana bisāla bhayakārī.3.
jehī pura daheu hateu suta torā, sakala kapinha mahā tehi balu thorā.
amita nāma bhaṭa kaṭhina karālā, amita nāga bala bipula bisālā.4.

दो०— द्विबिद मयंद नील नल अंगद गद बिकटासि ।
दधिमुख केहरि निसठ सठ जामवंत बलरासि ॥ ५४ ॥

Do.: dvibida mayanda nīla nala angada gada bikaṭāsi,
dadhimukha kehari nisāṭha saṭha jāmavanta balarāsi.54.

चौ०— ए कपि सब सुग्रीव समाना । इन्ह सम कोटिन्ह गनइ को नाना ॥
राम कृपाँ अतुलित बल तिन्हहीं । तून समान त्रैलोकहि गनहीं ॥ १ ॥
अस मैं सुना श्रवन दसकंधर । पदुम अठारह जूथप बंदर ॥
नाथ कटक महँ सो कपि नाहीं । जो न तुम्हहि जीतै रन माहीं ॥ २ ॥
परम क्रोध मीजहिं सब हाथा । आयसु पै न देहिं रघुनाथा ॥
सोषहिं सिंधु सहित झष ब्याला । पूरहिं न त भरि कुधर बिसाला ॥ ३ ॥
मर्दि गर्द मिलवहिं दससीसा । ऐसेइ बचन कहहिं सब कीसा ॥
गर्जहिं तर्जहिं सहज असंका । मानहुँ ग्रसन चहत हहिं लंका ॥ ४ ॥

Cau.: e kapi saba sugrīva samānā, inha sama koṭinha ganai ko nānā.
rāma kṛpā atulita bala tinhaḥī, ṭṛna samāna trailokahi ganahī.1.
asa maṛ sunā śravana dasakāndhara, paduma aṭhāraha jūthapa baṁdara.
nātha kaṭaka mahā so kapi nāhī, jo na tumhahi jītai rana māhī.2.
parama krodha mījahī saba hāthā, āyasu pai na deḥī raghunāthā.
soṣahī siṁdhu sahita jhaṣa byālā, pūrahī na ta bhari kudhara bisālā.3.
mardi garda milavahī dasasīsā, aisei bacana kahahī saba kīsā.
garjahī tarjahī sahaja asaṁkā, mānahū grasana cahata hahī laṁkā.4.

दो०— सहज सूर कपि भालु सब पुनि सिर पर प्रभु राम ।
रावन काल कोटि कहँ जीति सकहि संग्राम ॥ ५५ ॥

Do.: sahaḥja sūra kapi bhālu saba puni sira para prabhu rāma,
rāvana kāla koṭi kahū jīti sakahī saṅgrāma.55.

चौ०— राम तेज बल बुधि बिपुलाई । सेष सहस सत सकहि न गाई ॥
सक सर एक सोषि सत सागर । तव भ्रातहि पूँछेउ नय नागर ॥ १ ॥
तासु बचन सुनि सागर पाहीं । मागत पंथ कृपा मन माहीं ॥
सुनत बचन बिहसा दससीसा । जाँ असि मति सहाय कृत कीसा ॥ २ ॥
सहज भीरु कर बचन दृढ़ाई । सागर सन ठानी मचलाई ॥
मूढ़ मृषा का करसि बड़ाई । रिपु बल बुद्धि थाह मैं पाई ॥ ३ ॥
सचिव सभित बिभीषन जाकेँ । बिजय बिभूति कहाँ जग ताकेँ ॥
सुनि खल बचन दूत रिस बाढ़ी । समय बिचारि पत्रिका काढ़ी ॥ ४ ॥
रामानुज दीन्ही यह पाती । नाथ बचाइ जुड़ावहु छाती ॥
बिहसि बाम कर लीन्ही रावन । सचिव बोलि सठ लाग बचावन ॥ ५ ॥

Cau.: rāma teja bala budhi bipulāi, seṣa sahasa sata sakahī na gāi.
saka sara eka soṣi sata sāgara, tava bhrātahi pūṅcheu naya nāgara.1.
tāsu bachana suni sāgara pāhī, māgata paṁtha kṛpā mana māhī.
sunata bachana bihasā dasasisā, jāsi mati sahāya kṛta kīsā.2.
sahaḥja bhīru kara bachana dṛdhāi, sāgara sana ṭhānī machalāi.
mūḍha mṛṣā kā karasi baṛāi, ripu bala buddhi thāha maī pāi.3.
sachiva sabhīta bibhīṣana jākeṅ bijaya bibhūti kahāṅ jaga tākeṅ.
suni khala bachana dūta risa bādhī, samaya bichāri patrikā kādhī.4.
rāmānuja dīnhī yaha pātī, nātha bacāi judāvahu chātī.
bihasi bāma kara līnhī rāvana, sachiva boli saṭha lāga bachāvana.5.

दो०— बातन्ह मनहि रिझाइ सठ जनि घालसि कुल खीस ।
 राम बिरोध न उबरसि सरन बिष्नु अज ईस ॥ ५६ (क) ॥
 की तजि मान अनुज इव प्रभु पद पंकज भृंग ।
 होहि कि राम सरानल खल कुल सहित पतंग ॥ ५६ (ख) ॥

Do.: bātanha manahi rijhāi saṭha jani ghālasī kula khīsa,
 rāma birodha na ubarasi sarana biṣṇu aja īsa.56(A).
 kī taji māna anuja iva prabhu pada paṅkaja bhṛṅga,
 hohi ki rāma sarānala khala kula sahita pataṅga.56(B).

चौ०— सुनत सभय मन मुख मुसुकाई । कहत दसानन सबहि सुनाई ॥ भूमि
 परा कर गहत अकासा । लघु तापस कर बाग बिलासा ॥ १ ॥
 कह सुक नाथ सत्य सब बानी । समुझहु छाड़ि प्रकृति अभिमानी ॥ सुनुहु
 बचन मम परिहरि क्रोधा । नाथ राम सन तजहु बिरोधा ॥ २ ॥
 अति कोमल रघुबीर सुभाऊ । जद्यपि अखिल लोक कर राऊ ॥
 मिलत कृपा तुम्ह पर प्रभु करिही । उर अपराध न एकउ धरिही ॥ ३ ॥
 जनकसुता रघुनाथहि दीजे । एतना कहा मोर प्रभु कीजे ॥
 जब तेहिं कहा देन बैदेही । चरन प्रहार कीन्ह सठ तेही ॥ ४ ॥
 नाइ चरन सिरु चला सो तहाँ । कृपासिंधु रघुनायक जहाँ ॥
 करि प्रनामु निज कथा सुनाई । राम कृपाँ आपनि गति पाई ॥ ५ ॥
 रिषि अगस्ति कीं साप भवानी । राछस भयउ रहा मुनि ग्यानी ॥
 बंदि राम पद बारहिं बारा । मुनि निज आश्रम कहँ पगु धारा ॥ ६ ॥

Cau.: sunata sabhaya mana mukha musukāī, kahata dasānana sabahi sunāī.
 bhūmi parā kara gahata akāsā, laghu tāpasa kara bāga bilāsā.1.
 kaha suka nātha satya saba bānī, samujhahu chādi prakṛti abhimānī.
 sunahu bachana mama parihari krodhā, nātha rāma sana tajahu birodhā.2.
 ati komala raghubīra subhāū, jadyapi akhila loka kara rāū.
 milata kṛpā tumha para prabhu karihī, ura aparādha na ekau dharihī.3.
 janakasutā raghunāthahi dije, etanā kahā mora prabhu kīje.
 jaba tehī kahā dena baidehī, charana prahāra kīnha saṭha tehī.4.
 nāi charana siru calā so taṅṅa kṛpāsīmdhu raghunāyaka jahā.
 kari pranāmu nija kathā sunāī, rāma kṛpā āpani gati pāī.5.
 riṣi agasti kī sāpa bhavānī, rāchasa bhayau rahā muni gyānī.
 bandi rāma pada bārahī bārā, muni nija āśrama kahū pagu dhārā.6.

दो०— बिनय न मानत जलधि जड़ गए तीनि दिन बीति ।
बोले राम सकोप तब भय बिनु होइ न प्रीति ॥५७॥

Do.: binaya na mānata jaladhi jada gae tīni dina bīti,
bole rāma sakopa taba bhaya binu hoi na prīti.57.

चौ०— लछिमन बान सरासन आनू । सोषौं बारिधि बिसिख कृसानू ॥
सठ सन बिनय कुटिल सन प्रीती । सहज कृपन सन सुंदर नीती ॥ १ ॥
ममता रत सन ग्यान कहानी । अति लोभी सन बिरति बखानी ॥
क्रोधिहि सम कामिहि हरि कथा । ऊसर बीज बाँ फल जथा ॥ २ ॥
अस कहि रघुपति चाप चढ़ावा । यह मत लछिमन के मन भावा ॥
संधानेउ प्रभु बिसिख कराला । उठी उदधि उर अंतर ज्वाला ॥ ३ ॥
मकर उरग झष गन अकुलाने । जरत जंतु जलनिधि जब जाने ॥
कनक थार भरि मनि गन नाना । बिप्र रूप आयउ तजि माना ॥ ४ ॥

Cau.: lachimana bāna sarāsana ānū, soṣauṅ bāridhi bisikha kṛsānū.
saṭha sana binaya kuṭila sana prīti, sahaja kṛpana sana suṁdara nīti.1.
mamatā rata sana gyāna kahānī, ati lobhī sana birati bakhānī.
krodhihi sama kāmihi hari kathā, ūsara bija baṅphala jathā.2.
asa kahi raghupati chāpa cadhāvā, yaha mata lachimana ke mana bhāvā.
sandhāneu prabhu bisikha karālā, uṭhī udadhi ura antara jvālā.3.
makara uraga jhaṣa gana akulāne, jarata jaṁtu jalanidhi jaba jāne.
kanaka thāra bhari mani gana nānā, bipra rūpa āyau taji mānā.4.

दो०— काटेहिं पड़ कदरी फरड़ कोटि जतन कोउ सींच ।
बिनय न मान खगेस सुनु डाटेहिं पड़ नव नीच ॥ ५८ ॥

Do.: kāṭehī̃ pai kadarī pharai koṭi jatana kou sī̃cha,
binaya na māna khagesa sunu ḍāṭehī̃ pai nava nīcha.58.

चौ०— सभय सिंधु गहि पद प्रभु केरे । छमहु नाथ सब अवगुन मेरे ॥
गगन समीर अनल जल धरनी । इन्ह कइ नाथ सहज जड़ करनी ॥ १ ॥
तव प्रेरित मायाँ उपजाए । सृष्टि हेतु सब ग्रंथनि गाए ॥
प्रभु आयसु जेहि कहँ जस अहई । सो तेहि भाँति रहें सुख लहई ॥ २ ॥
प्रभु भल कीन्ह मोहि सिख दीन्ही । मरजादा पुनि तुम्हरी कीन्ही ॥
ढोल गवाँर सूद्र पसु नारी । सकल ताड़ना के अधिकारी ॥ ३ ॥
प्रभु प्रताप मैं जाब सुखाई । उतरिहि कटकु न मोरि बड़ाई ॥
प्रभु अग्या अपेल श्रुति गाई । करौं सो बेगि जो तुम्हहि सोहाई ॥ ४ ॥

Cau.: sabhaya sindhu gahi pada prabhu kere, chamahu nātha saba avaguna mere.
gagana samīra anala jala dharanī, inha kai nātha sahaja jada karanī.1.
tava prerita māyā̃ upajāe, sṛṣṭi hetu saba granthani gāe.
prabhu āyasu jehi kahā̃ jasa ahaī, so tehi bhā̃ti rahē sukha lahaī.2.
prabhu bhala kīnha mohi sikha dīnhi, marajādā puni tumharī kīnhi.
ḍhola gavāra sūdra pasu nārī, sakala tāRanā ke adhikārī.3.
prabhu pratāpa maī jāba sukhāī, utarihi kaṭaku na mori badāī.
prabhu agyā apela śruti gāī, karaū̃ so begi jo tumhahi sohāī.4.

दो०— सुनत बिनीत बचन अति कह कृपाल मुसुकाइ ।
जेहि बिधि उतरै कपि कटकु तात सो कहहु उपाइ ॥ ५९ ॥

Do.: sunata binīta bachana ati kaha kṛpāla musukāi,
jehi bidhi utarai kapi kaṭaku tāta so kahahu upāi.59.

चौ०— नाथ नील नल कपि द्वौ भाई । लरिकाई रिषि आसिष पाई ॥
तिन्ह कें परस किँ गिरि भारे । तरिहहिं जलधि प्रताप तुम्हारे ॥ १ ॥
मैं पुनि उर धरि प्रभु प्रभुताई । करिहउँ बल अनुमान सहाई ॥
एहि बिधि नाथ पयोधि बँधाइअ । जेहिं यह सुजसु लोक तिहुँ गाइअ ॥ २ ॥
एहिं सर मम उत्तर तट बासी । हतहु नाथ खल नर अघ रासी ॥
सुनि कृपाल सागर मन पीरा । तुरतहिं हरी राम रनधीरा ॥ ३ ॥
देखि राम बल पौरुष भारी । हरषि पयोनिधि भयउ सुखारी ॥
सकल चरित कहि प्रभुहि सुनावा । चरन बंदि पाथोधि सिधावा ॥ ४ ॥

Cau.: nātha nīla nala kapi dvau bhāi, larikāi riṣi āsiṣa pāi.
tinha kē parasa kiē giri bhāre, tarihahī jaladhi pratāpa tumhāre.1.
maī puni ura dhari prabhu prabhutāi, karihaū bala anumāna sahāi.
ehi bidhi nātha payodhi bādhāia, jehī yaha sujasa loka tihūṅāia.2.
ehī sara mama uttara taṭa bāsī, hatahu nātha khala nara agha rāsī.
suni kṛpāla sāgara mana pīrā, turatahī harī rāma ranadhīrā.3.
dekhi rāma bala pauruṣa bhārī, haraṣi payonidhi bhayau sukhārī.
sakala charita kahi prabhuhi sunāvā, charana bandi pāthodhi sidhāvā.4

छं०— निज भवन गवनेउ सिंधु श्रीरघुपतिहि यह मत भायऊ ।
 यह चरित कलि मलहर जथामति दास तुलसी गायऊ ॥
 सुख भवन संसय समन दवन बिषाद रघुपति गुन गना ।
 तजि सकल आस भरोस गावहि सुनहि संतत सठ मना ॥

Charṁ.: nija bhavana gavaneu simḍhu śrīraghupatihi yaha mata bhāyaū,
 yaha charita kali malahara jathāmati dāsa tulasī gāyaū.
 sukha bhavana sansaya samana davana biṣāda raghupati guna ganā, taji
 sakala āsa bharosa gāvahi sunahi santata saṭha manā.

दो०— सकल सुमंगल दायक रघुनायक गुन गान ।
 सादर सुनहिं ते तरहिं भव सिंधु बिना जलजान ॥ ६० ॥

Do.: sakala sumarṅgala dāyaka raghunāyaka guna gāna,
 sādara sunahī te tarahī bhava simḍhu binā jalajāna.60.

इति श्रीमद्रामचरितमानसे सकलकलिकलुषविध्वंसने पञ्चमः सोपानः समाप्तः ।

iti śrīmadrāmacaritamānase sakalakalikaluṣavidhvānsane pañcamah sopānaḥ samāptaḥ.

